

Kultūros ir meno projektų bei procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistema

Šokio sritis

Ekspertinio vertinimo ataskaita

Ši ataskaita yra tyrimo *Stebėsenos, analizės ir modeliavimo sistemos kokybinių rodiklių nustatymas. Šokio sritis*, vykdomo siekiant sukurti Kultūros ir meno projektų ir procesų stebėsenos ir analizės modeliavimo sistemą (SAMS), dalis.

Parengė Audronis Imbrasas

Ataskaita parengta vykdant projektą „Kultūrinės plėtros projektų ir procesų valdymo, stebėsenos ir analizės sistemos sukūrimas ir išbandymas“.

Projektas bendrai finansuojamas iš Europos socialinio fondo lėšų (Projekto Nr. 10.1.1-ESFA-V-912-01-0033).

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Lietuvos kultūros tarybai priklauso autorių turtinės teisės atgaminti bet kokia forma ar būdu, išleisti ir viešai skelbti (visą ar dalimis), įskaitant padarymą viešai prieinamu kompiuterių tinklais, tyrimą ir visas pateiktas rekomendacijas. Šios informacijos naudojimas galimas mokslo ir nekomerciniais tikslais, nurodant cituojamą šaltinį.

Autorių išreikštas požiūris nebūtinai sutampa su Lietuvos kultūros tarybos.

Turinys

Ataskaita	4
Įvadas.....	4
Šokio srities apibrėžimas	4
Šokio srities Proceso aprašymas	11
Šokio srities veiklos ir jų aprašymai.....	24
Šokio srities veiklomis sukuriama pagrindiniai produktai, paslaugos ir jų aprašymai.....	28
Šokio srities Proceso ir Projektas	30
Kriterijų sąrašas	33
Kriterijų aprašas	34
Rodiklių sąrašas	34
Rodiklių aprašas.....	35
Prieinami šokio srities duomenys ir ataskaitai rengti naudoti šaltiniai	37
Santrauka	38
Šokio srities apibrėžimas	38
Šokio srities veiklų sąrašas.....	38
Šokio srities produktų ir paslaugų sąrašas	42
Šokio srities raidos apibrėžimas.....	45
Šokio srities projekto apibrėžimas	48
Šokio srities raidos vertinimo kriterijai	49
Šokio srities raidos rodikliai	50
Šokio srities projekto vertinimo kriterijai	51
Šokio srities projekto rodikliai.....	52

Ataskaita

Įvadas

NB: Ataskaitai naudota įvairių šaltinių medžiaga metodiniu požiūriu nėra vieninga, todėl pateikiami duomenys turėtų būti interpretuojami tik kaip pradinis atskaitos taškas vertinant šokio srities raidą ir dabartinę situaciją Lietuvoje. Duomenys ir interneto nuorodos nuolat kinta, todėl ataskaitą skaitant po kažkurio laiko tikrovė ir nuorodos jau gali būti pasikeitę. Be to, analizė daryta visiškai neatsižvelgiant į COVID-19 pandemijos protrūkio sukeltas socialines, ekonomines ir politines pasekmes, – šį poveikį gali tekti vertinti ateityje, kai paaiškės, kiek laiko truks pandemijos poveikis ir kada bus įmanoma veiklas vėl vykdyti įprastu būdu. Neatmestina tikimybė, kad, ilgiau trunkant ir kartojantis ilgalaikio karantino režimams, dalis scenos menų subjektų nustos veikę, o dalis šioje srityje dirbančių asmenų gali pakeisti profesijas ir pereiti į visiškai kitas ekonomines veiklas.

Šokio srities apibrėžimas

Šokio, kaip savarankiškos meno srities, supratimas vystėsi labiausiai XX amžiuje. Jo situaciją ir sampratas apie ją konkrečiose šalyse lėmė ne tik šios srities bei gretimų scenos menų, teatro ar muzikos, procesai, bet ir politinė sistema bei jos nulemta švietimo terpė. Tarkime, TSRS ir visoje jos paveiktoje pasaulio dalyje ši sritis prieš keletą dešimtmečių dažniausiai buvo apibūdinama terminu „choreografija“, o sąvoka „šokis“ buvo vartojama vienam sudėtinių choreografijos elementų apibūdinti. Tuo tarpu Vakarų pasaulio šalyse dažniausiai, priešingai, visai sričiai apibendrinti dažniausiai buvo ir yra vartojama „šokio“ sąvoka („dance“ angliškai, „danse“ prancūziškai, „tanz“ vokiškai“ ir t. t.), o choreografija buvo laikoma viena šios srities profesijų, apibūdinančia tuos, kurie kuria šokio kompozicijas arba spektaklius. Dėl skirtingų sąvokų kartais pasitaikydavo ar tebe pasitaiko ir tam tikros painiavos, pvz., profesinėse / specialiosiose (M. K. Čiurlionio menų mokykla – ČMM) ar aukštosiose mokyklose atitinkami padaliniai vadindavosi „choreografijos“ skyriais arba katedromis, nors dažnai atvejais ten būdavo rengiami tik šokėjai, bet ne choreografai, o choreografijos net pradmenys nebūdavo dėstomi. Sugriuvus TSRS, jos buvusios įtakos šalyse kito bei tebekinta ir šią meno sritį apibūdinanti sąvoka – „choreografija“ išstumia „šokis“, tačiau jo suvokimas ir apibrėžimai labai skiriasi.

Kultūros tarybos (LKT) SAMS rengimo metu pasaulyje nebuvo nusistovėjusi šią sritį įvardinanti terminologija. Įvairūs enciklopediniai leidiniai, priklausomai nuo jų atstovaujamos kalbinės ir kultūrinės aplinkos bei atitinkamos šalies kultūros politikos ir visuomenės mentaliteto bei suvokimo apie šią sritį kontekstų, labai skirtingai apibūdina šią sąvoką. Pažymėtina, kad nors Vakaruose pastaraisiais dešimtmečiais šią

menų sritį kaip visumą apibūdinanti sąvoka yra nusistovėjęs „šokis“, didelėje dalyje pagrindinių srities enciklopedijų (tarkime, didžiausioje ir išsamiausioje pasaulyje Selmos Jeanne Cohen sudarytoje 6-ųjų tomų Tarptautinėje šokio enciklopedijoje¹) ar enciklopedinių žodynų (pvz., Oksfordo šokio žodyne²) sąvokos „Dance“ atskiros apibūdinimo nėra iš viso. Toliau pateikiami keli ryškiausi šios sąvokos svarbiausiose enciklopedijose pavyzdžiai.

Didžioji rusų enciklopedija³:

„Šokiai nuo seno buvo neatsiejama liaudiškų apeigų, švenčių, šventinių vaikštynių dalis /.../ Rusijos istorijoje buvo laikų, kai šokis įgaudavo patriotinio simbolio reikšmę /.../ TSRS liaudies šokiui atstovavo masinė meninė saviveikla /.../“

Enciklopedija rusų kalba „Baletas“⁴ pateikia tokį, kiek universalesnį, apibūdinimą:

„Šokis, meno rūšis, kurioje meninių vaizdinių sukūrimo priemonė yra žmogaus kūno judesiai ir padėtys. Šokis kilo iš įvairaus pobūdžio judesių ir gestų, susijusių su darbo procesais ir supančio pasaulio sukeliama emociniais įspūdžiais. Veikiami meninių apibendrinimų judesiai pamažu kito, dėl to susiformavo šokio menas, viena seniausių liaudies kūrybos apraiškų. Pradžioje susijęs su žodžiu ir daina, šokis palaipsniui tapo savarankišku menu. /.../“

Prancūzų visuotinė enciklopedija⁵ (versta Akvilės Melkūnaitės):

„Pačia plačiausia prasme, šokis yra žmogaus menas judinti kūną tam tikroje darnoje su erdve ir laiku; ši darna tampa suvokiama dėl ritmo ir choreografinės kompozicijos. Ir spontaniškas, ir organizuotas šokis dažnai yra jausmo ar tam tikros situacijos išraiška, o kad būtų suprantamesnis, dažnai gali būti lydimas specialios mimikos. Jis atliepia žmoguje glūdinčiam siekiui, tad kai kas – ir tikriausiai teisingai – laikė šokių visų menų pirmagimiu, nes jis paklūsta nenuslopinamam impulsui, patenkina ir meninį pojūtį, ir nervų ar raumenų įsidaudinimą. Jo instrumentas – kartais eksklyzyvinis – yra kūnas, kuriantis savitą ritmiką. Šokis tik homo ludens dėka pakyla iki pakankamo meistriškumo lygio, tačiau negalima nutylėti, kad ir kai kuriems gyvūnų šokiams būdingas estetinis aspektas – dažniausiai poravimosi šokiams. Žvelgiant plačiau, ir poetai įprato kalbėti apie keturių elementų, bangų, debesų, žvaigždžių šokių. Bet koks kosminis reginys tarsi kužda mintį apie šokių, kuriame kiekviena planeta, kiekviena gyva būtybė atlieka apibrėžtą vaidmenį.

Net atidėjus į šalį chorėjinius reiškinius, kurie nepasiekia akivaizdaus meninės sąrangos lygmens, šokio sritis vis tiek lieka milžiniška. Požiūriai skiriasi, nelygu, koks šokis nagrinėjamas – moterų ar vyrų, su plačiais ar siaurais judesiais, greitas ar lėtas, ekstravertiškas ar intravertiškas, tradicinis, religinis ar profaniškas, dvaro ar liaudies, teatrinis ar visuomeninis. Šokis iškyla kaip etninės grupės, civilizacijos, tų, kurie jį plėtoja, tikėjimo ar psichologijos atspindys. Bet kuri žmonių grupė, bet kuris asmuo apibūdina save šokimo būdu arba tuo būdu, kaip kurį nors šokimo būdą vertina ir kokiam būdai teikia pirmenybę. /.../“

1 Selma Jeanne Cohen: International Encyclopedia of DANCE. New York, Oxford: Oxford University Press, Vol. 1-6. 2004.

2 Debra Craine, Judith Mackrell: The Oxford Dictionary of Dance. Oxford University Press. 2000. 2004

3 Prieiga per internetą: https://bigenc.ru/text/5083554?fbclid=IwAR1qsSguxP03qB1jyy_7hRzaLqW67gKgJDT-wuR-dbw3_-lJneku41wAoEE

4 Ю.Н. Григорович (главный редактор): Энциклопедия "БАЛЕТ". Москва, издательство „Советская Энциклопедия“. 1981. 503.

5 Prieiga per internetą: <https://www.universalis.fr/encyclopedie/danse/>

Britų enciklopedija⁶:

„Šokis – tai kūno judėjimas ritmingu būdu, paprastai pagal muziką ir tam tikroje erdvėje, siekiant išreikšti idėją arba emociją, išlaisvinti energiją ar tiesiog pasismaginti pačiu judesiu. Šokis yra galingas impulsas, tačiau šokio menas yra tas impulsas, kurį sumanūs atlikėjai nukreipia į kažką tokio, kas tampa intensyviai išraiškinga ir tai gali džiuginti žiūrovus, kurie patys nejaučia noro šokti. Šios dvi šokio meno koncepcijos – šokis kaip galingas impulsas ir šokis kaip meistriškos choreografijos menas, dažniausiai praktikuojamas nedaugelio profesionalų – yra dvi svarbiausios jungiančiosios idėjos, besidriekiančios per bet kokius šio dalyko svarstymus. Šokyje šių dviejų sąvokų ryšys yra stipresnis negu kai kuriuose kituose menuose, ir nė viena iš jų negali egzistuoti be kitos. Nors aukščiau pateiktas platus apibrėžimas apima visas šio meno formas, filosofai ir kritikai per visą istoriją yra pasiūlę įvairių šokio apibrėžimų, kurie kartais sudarė ne daugiau negu apibūdinimą šokio rūšies, kurią pats rašytojas geriausiai pažinojo./.../“

Visuotinė lietuvių enciklopedija⁷:

„šokis, meno rūšis; choreografijos viena svarbiausių raiškos priemonių. Meninį vaidą kuria žmogaus kūno judesiai ir padėtys. Būdinga judesių ritmingumas, ekspresyvumas, plastiškumas. Pagal estetikos dėsnius sugrupuota judesių sistema išreiškia žmogaus emocijas, charakterio bruožus, santykį su tikrove, apibendrintas idėjas ir mintis. Paprasčiausius šokio judesius sudaro tam tikrų kūno padėčių (požų) ritmingi kaitaliojimai, pakartojimai, kontrastingų laikysenų deriniai. Ritmingai tam tikru greičiu (tempu) kartojami kojų judesiai sudaro šokio žingsnį (pas), keletas pas – šokio figūrą. Skiriama liaudies ir profesionalusis (sceninis) šokis. Liaudies šokio žingsniai ir figūros dažniausiai paprasti, nesunkiai atliekami, neretai turi improvizacijos elementų. Profesionaliojo šokio dauguma žingsnių, požų ir figūrų kanonizuota. Yra susiklostę keletas profesionaliojo šokio rūšių: klasikinis šokis (baletu pagrįstas sistema), Azijos ir Afrikos šalių klasikinio šokio sistemos, modernusis šokis, šiuolaikinis šokis. Atskirą grupę sudaro pramoginiai šokiai. Šokis dažniausiai palydimas muzikos (šokių muzika).

Šokis yra viena seniausių liaudies kūrybos apraiškų (liaudies choreografija). Jo kilmė susijusi su darbo procesais ir žmogaus emociniais išpučiais. Iš pradžių šokio judesiai buvo derinami su kalbėjimu ir dainavimu, dažniausiai turėjo utilitarinį pobūdį (palengvinti darbą, privilioti medžiojamą žvėrį). Vėliau šokį pradėta sieti su magija, šokis buvo daugiausia ritualinio pobūdžio. Kai kurių Azijos šalių (Indijos, Kinijos, Japonijos) šokis labai išstobulėjo, daugelis judesių buvo kanonizuota, kūrėsi nacionaliniai stiliai. Afrikos tautų šokis turi daug improvizacijos elementų. Europos tautų šokio raidai turėjo įtakos senovės Rytų šalių (Asirijos, Egipto) ir antikos (Graikijos, Romos) šokiai. Sceninio šokio ankstyvosios formos atsirado žonglierių, špylmanų, skomorochų pasirodymuose. Vėlesnė šokio teatralizacija susijusi su liaudies ir rūmų šventėmis. 15–16 a. buvo populiarios siužetinės šokio scenos maureskos, 16 a. viduryje – 17 a. pradžioje – *ballo figurato* (figūrų, vaizduojamieji šokiai). 17 a. 2 pusėje Karališkojoje šokių akademijoje (įkurta 1661 Paryžiuje) buvo sukurta šokio sistema, vėliau pavadinta klasikiniu šokiu. 18 a. muzikinio teatro reforma (Chr. W. Glucko

6 Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/art/dance>

7 Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/Straipsnis/sokis-92765>

operos reforma) turėjo įtakos baletų spektaklio naujos struktūrinės formos klostymuisi, baletas tapo savarankiška meno rūšimi. 18 a. 2 pusėje susiklostė veiksminio šokio forma – pas d’action (išplėtota 19 a. romantiniame baletė). 18–19 a. susiklostė charakterinis šokis (jį sudaro liaudies ir klasikinio šokio elementai). 20 a. pradžioje susiklosčius moderniajam šokiui šokio meninės raiškos galimybės dar labiau išsiplėtė, pradėta derinti įvairių sistemų ir stilių, buitės, sporto elementai. Žymiausi šokio ir baletų teoretikai: P. Beauchamp’as, R. A. Feuillet (17 a. pabaiga – 18 a. pradžia), J. G. Noverre’as (18 a.), F. Delsarte’as, C. Blasisas (abu 19 a.), R. von Labanas, É. Jaques’as-Dalcroze’as (abu 20 a.).“

Kaip matome iš pateiktų pavyzdžių, lietuviškojoje enciklopedijoje apibrėžimas kur kas artimesnis rusiškajam, kildinančiam šoki iš etninių apeigų ar žaidimų ir siejančiam jį su įvairių tautų šokiais, negu angliškam ar prancūziškajam, kur šokis suvokiamas abstrakčiau, kaip pirminis spontaniškas ar meniškai organizuotas judėjimo būdas, siejantis laiką, erdvę ir žmogaus kūną. Konkretų šokio sąvokos apibrėžimo pasirinkimą, akivaizdu, lemia ir tikslas, kam ir kodėl tokios sąvokos reikia, kur vėliau ji bus vartojama, ir apibrėžimą kuriančio autoriaus patirtis arba / ir išsilavinimas.

KT veiklų ir sprendimų kontekste šokis paprastai suvokiamas labiausiai kaip profesionalusis šokio menas, skirstomas į keletą rūšių ar žanrų, kuriuos vienija kūrybos (šokio kūrimo, choreografijos), pasirengimo kūrybai arba reflektavimo, meninės analizės tikslai. Šiuo atveju svarstyta tokia pagrindinė žanrų, turinčių savitų skirtingų ar panašių bruožų ir specifikos, sudėtis: *šiuolaikinis (modernusis) šokis, baletas (klasikinis šokis), urbanistinis (gatvės) šokis*, ir retesni, smulkesni žanrai: *džiazo šokis, vertikalusis šokis, buto, performansas*. Vis dėlto atsižvelgiant, kad Šokis yra sinkretiška meno sritis, kuri SAMS rengimo laikotarpiu labai dinamiškai vystosi ir keičiasi, rekomenduotina palikti ekspertams konkrečiais atvejais, atsižvelgiant į srities raidą ir konkretaus analizuojamo projekto aplinkybes, taikyti skirtingus šokio meno apibrėžimus, suvokimo kriterijus ir parametrus, neužkertant kelio nei šios srities tradicijų ir paveldo puoselėjimui ar atkūrimui, nei naujovėms, pokyčiams ar visiškai naujiems žanrams.

Šiuolaikinio šokio rūšis savo ruožtu sąlyginai gali būti skirstoma į *šiuolaikinį šoki*, kuris apibūdinamas kaip šiais laikais, dabar, kuriamas šokio žanras, išpažįstantis sunkiai aprėpiamą estetikos ir šokio technikos įvairovę, ir *modernųjį šoki*, kuriam priskiriami XX amžiaus viduryje susiformavę stiliai, vėliau atvedę iki šiuolaikinio šokio, bei šokio teatrą, kuris kildinamas iš XX viduryje Vokietijoje išgalėjusios šios srities spektaklių stilistikos.

Baletas, kitais atvejais Vakarų kultūroje vadinamas *klasikiniu šoku*, sąlyginai gali būti skirstomas į *klasikinį baletą*, kurio dažniausiai pasitaikanti paskirtis būna senųjų tradicinių baletų atkūrimas arba interpretacijos, ir *šiuolaikinį baletą*, kuriame dažniausiai būna naudojama originali autorinė choreografija ir modernesnė, inovatyvesnė, baletų technika arba klasikinio ir kitų šokio technikų jungtis.

Urbanistinis (gatvės) šokis, besiformavęs XX amžiaus ketvirtąjį ketvirtį, susideda iš daugybės rūšių, žanrų, porūšių ar subkultūrų. Pagrindiniai jam priskiriami pagrindiniai žanrai yra šie: *breikas, hipopas, hausas, poppingas, lockingas* bei labiau klubiniai šokio stiliai, bet dažnai siejami su urbanistiniu šoku, *waackingas* ir *vogue*.

Profesionalioje šios srities scenoje choreografai juos ar jų kombinacijas naudoja skirtinguose kontekstuose ir formose. Atkreiptinas dėmesys, kad tai yra XXI amžiaus pradžioje labai sparčiai besivystanti šokio sritis, todėl dauguma jos terminų, įskaitant žanrų ar subkultūrų pavadinimus, lietuvių kalba nėra nusistovėję ir gali būti tikslintini.

Džiaz šokis šiais laikais taip pat apima įvairius iš dalies susijusius, dažnai su socialiniu, bendruomeniniu šokiu besisiejiančius žanrus: *lindihopą*, *stepą (tepa)*, *bliuzo šokį*.

Vertikalusis šokis jau yra pristatytas bei praktikuojamas ir Lietuvoje – tai šokio, choreografijos atlikimo, judėjimo ant vertikalių sienų / aukštų pastatų fasadų menas, kuris paprastai reikalauja ne tik specifinės gryniosios šokio/judėjimo technikos, bet ir artisto saugumo bei šokio techninio-inžinierinio supratimo arba profesionalių alpinistų įgūdžių. Neretai pasaulyje vertikalusis šokis ribojasi ar siejamas su cirko menu ar gatvės ir viešųjų erdvių menais.

Buto šokio ištakos unikalios – tai Japonijoje po Antrojo pasaulinio karo susiformavęs šokio meno žanras. Jis gimė protesto prieš vakarietišką ir tuo pačiu prieš tradicinę japonų kultūrą sankirtoje ir dažnai yra vadinamas „tamsos šokiu“. Vis dėlto šiais laikais įvairiose šalyse yra šio žanro propaguotojų, yra choreografų bei trupių, kuriančių tik jo stilistiką. Šokio politikoje jis dažniausiai interpretuojamas kaip šiuolaikinio šokio atmaina.

Performansas laikytinas tarpdisciplinine, tarpžanrine šokio rūšimi, kuri ribojasi tiek su teatru ar muzika, tiek ir su dailės / vizualiųjų menų žanrais bei procesais.

Iš į Lietuvą ateinančių pasaulinių su šokiu susijusių kūrybinių veiklų dar minėtinas *videošokis* – meno rūšis, atsiradusi video (kino) ir šokio menų sandūroje. Prognozuotina, kad tobulėjant filmavimo ir skaitmeninimo technologijoms, ši rūšis taip pat dar labai keisis ir mutuos.

Aptariant šokio meno žanrų įvairovę būtina paminėti ir įvairiose šalyse ta ar kita proporcija kuriamą ar kitaip kultivuojamą *etniniu* ar *folkloriniu* ar kitaip vadinamą vietinės (-ių) tautos (-ų) šokį, t. y. vietinių apeigų ar papročių ar nacionalinės stilstikos pagrindu susiformavusius šokio žanrus ir reiškinius.

Pasaulio mastu, skirtingai nuo baletu, šiuolaikinio ar urbanistinio šokio, tai nėra unifikuotas reiškiny, įvairiose visuomenėse jis pastebimas labai skirtingų formatų, jo statusai toje ar kitoje šalyje būna labai skirtingi. Bene žinomiausi, garsiausi tokie, netgi tam tikros globalios unifikacijos bruožų įgavę, reiškiniai yra *tango* bei *flamenkas*. Daugumoje pasaulio šalių šie šokio žanrai užima savotišką socialinio šokio, laisvalaikio leidimo, t. y. mėgėjiškos veiklos nišą, kurioje dalis geriausių žanro atlikėjų vis dėlto tampa profesionalais, galinčiais ta ar kita forma pragyventi iš šios veiklos, ir tuo pačiu – ją profesionaliai stilizuoti, koduoti, vystyti. Kai kuriose šalyse, kaip taisyklė – buvusio komunistinių ir socialistinių valstybių bloko šalyse (įskaitant Lietuvą) – etninis / folklorinis šokis tuo ar kitu laikotarpiu buvo pasitelktas ideologizuotai politikai, kurios sprendimais buvo įkurti profesionalūs valstybiniai kolektyvai, dažniausiai – dainų ir šokių ansamblių pavidalo, kurių estetika turi unifikacijos požymių, o choreografijos kūrimo principai būna panašūs labai skirtingose platumose

ir valstybėse – nuo Rytų Europos iki Kinijos ar Šiaurės Korėjos. Dalis šio žanro reiškinių tapo sudėtine kitų šokio rūšių dalimi – klasikinio baleto pasaulyje išskiriama vadinamojo charakterinio šokio specializacija, kurios pagrindas yra įvairiuose tradiciniuose spektakliuose naudojami įvairių tautų šokių pavadinimai – ispanų, vengrų, lenkų ir pan., kai kuriais atvejais įgavę apibendrintų stereotipinių bruožų ir pavadinimų, pvz., rytietiški ar afrikietiški šokiai.

Paprastai tai būna stilizuoti, subaletinti tos ar kitos tautos šokio reiškiniai. Sportinių / balinių / pramoginių šokių pasaulyje taip pat buvo standartizuotos kai kurios populiariausios tautinio šokio apraiškos – pavyzdžiui, tango. Apibendrinant ši šokio rūšis skirtinguose kontekstuose suvokiama ir vertinama labai skirtingai – daugumoje tai natūralios mėgėjų socialinės veiklos išraiška, kitur – praeities, nacionalinių šaknų, tyrinėjimų ar gaivinimo objektas, trečiose valstybių grupėje tai profesionalizuota, o tai paprastai reiškia neišvengiama stilizaciją ir nutolinimą nuo tikrųjų tautinio meno šaknų, o dalis šio žanrų reiškinių tapo kitų šokio meno sričių sudėtine dalimi. Lietuvoje šis žanras dažniausiai suvokiamas ir nagrinėjamas etnokultūros kontekstuose.

Skirtingose šalyse, skirtingose kultūrose, priklausomai nuo vertinančiojo išsilavinimo, profesinės patirties, požiūrio kampo ir analizės konteksto, egzistuoja daugybė šokio teorijų, apibrėžimų, kategorijų ar skirstymų – ir paprastos visuomenės, ir tyrimo institucijų, mokslų akademijų, lygmenyje. Netgi esminės sąvokos skirtingose šalyse neretai interpretuojamos skirtingai, todėl atsiranda painiavos jį vertinant ar apibūdinant. Tarkime, Indijoje klasikiniu šokiu paprastai vadinamas ilgus amžius formavęsis tradicinis indų šokis, Kinijoje šiuolaikiniu šokiu apibūdinamos pramogų srityje naudojamos šokio formos (Lietuvoje prieš keletą dešimtmečių vadintos estradiniu ar disko šokiu), baleto pasaulyje atskiru žanru laikomas ir profesionaliai dėstomas charakterinis šokis arba posovietinėse / buvusiose komunistinėse šalyse liaudies šokiu vadinamas žanras yra ne kas kita, kaip sustabarėjęs stilizuotas, subaletintas, tautinis (folklorinis, etninis) šokis, o istoriniu ar ankstyvuju šokiu apibendrintai vadinamo žanro šaknys – tame, ką dabar priimta vadinti socialiniu ar bendruomeniniu šokiu, kurio ištakos ateina iš labai skirtingų socialinių grupių – nuo rūmų / dvarų iki vargingiausių visuomenių sluoksnių. Kita vertus, istorinio / ankstyvojo ir klasikinio (baleto) šokio dalis šaknų – ten pat, rūmų ir dvarų kultūroje. Lietuvoje šokio teoretikams ir praktikams dažnai tenka „išradinėti dviračius“ – versti anksčiau nenaudotas šokio sąvokas ar apibūdinimus iš kitų kalbų, pritaikyti jas vietiniam politiniam ir socialiniam kontekstui.

Šio tyrimo metu nebus gilinamasi į keletą šokio rūšių, kurios beveik nepasiekia LKT veiklų, ir nebus nagrinėjama šios srities reiškinų Lietuvoje tikrovė:

- *Sportinis / balinis / pramoginis šokis*, priskirtinas profesionaliajam sportui bei turintis atskirą hierarchiją, finansavimo šaltinius ir institucijas – tiek Lietuvoje, tiek ir likusiame pasaulyje.
- *Etninis / folklorinis / tautinis / liaudies šokis*, nagrinėtinas tradicinio tautinio meno, etninės kultūros reiškinų kontekste.
- *Istorinis / ankstyvasis šokis* – Lietuvoje pastaraisiais dešimtmečiais paprastai kultivuojamas labiausiai atminties institucijų, muziejų ir jų renginių bei projektų terpėje.
- *Varjetė / kabaretas / burleska* – dar vienas specifinis su šokiu susijęs žanras, kurio apraiškos Lietuvoje aptinkamos nebent striptizo klubuose, tačiau kitose šalyse šis žanras pastebimas ir profesionaliuose kabareto ar varjetė teatruose ar klubuose, miuzikholuose ir pan., jo rinkoje dalyvauja ir įvairių šalių baleto ar etninio šokio mokyklas baigę profesionalai.

Tačiau žinotina, kad pasaulyje yra įvairių visų šokio sričių sąsajų persidengimo, susiliejimo reiškinų – tarkime, sportinio ar etninio šokio atlikėjai neretai pereina į šiuolaikinio šokio sferą, baleto mokyklas baigę šokėjai dalyvauja kabaretų ar miuzikholų programose, pastarųjų choreografs kartais kuria spektaklius ir profesionaliems komerciniams miuziklams ar baleto trupėms, būna atlikėjų, kurie geba dalyvauti ir urbanistinio, ir folklorinio šokio pastatymuose ir t. t.

Taigi, šiuo metu pasaulyje nusistovėjusio Šokio meno apibrėžimo ir vieningos jo kategorijų klasifikacijos nėra. SAMS rengimo kontekste rekomenduotina šokio srities apibrėžimą atidžiai išdiskutuoti tarp visų šios srities ekspertų, koreliuoti jį su „Teatro“ bei „Muzikos“ apibrėžimais bei palikti galimybę ateityje tikslinti sąvoką ir žanrų aprašus. Taip pat labai rekomenduotina Šokio ir galimai visų kitų sričių terminus derinti arba tikslinti su Valstybine lietuvių kalbos komisija ar kitais kalbos kompetencijų centrais – dalis sąvokų ligšioliniuose lietuvių kalbos žodynuose nebuvę naudojami, tai yra daliniai ar visiškai naujadarai.

Šio teksto autorius siūlo apibrėžimo variantą, kuris atitiktų ir pirminę šio meno prigimtį ir LKT veiklos bei sprendimų šokio projektų atžvilgiu kontekstą, kuriame sąvoka bus praktiškai naudojama. Siūlytina svarstyti tokį variantą:

„Bendriausia prasme šokis yra gebėjimas judėti tam tikru būdu erdvėje ir laike, kuris tampa arba gali būti suvokiamas ritmo ir choreografinės kompozicijos dėka. Spontaniškas ar organizuotas, šokis dažnai yra jausmo ar tam tikros situacijos raiška, jį gali lydėti mimika, skirta padaryti jį suprantamesnį. Dvi šokio meno koncepcijos – šokis kaip galingas impulsas ir šokis kaip meistriškos choreografijos menas, praktikuojamas nedaugelio profesionalų – yra dvi svarbiausios jungiančiosios idėjos, besidriekiančios per bet kokius šios sąvokos apibūdinimus. Profesionalus šokis šių laikų kontekste yra laikomas scenos arba atlikėjų menų sritimi, apimančia įvairių žanrų šokio spektaklių arba miniatiūrų kūrimą, rodymą ir kitokias su tuo susijusias veiklas“.

Šokio srities Proceso aprašymas

Kultūros ir meno kontekstas

Profesionaliosios kultūros ir meno kontekstuose šokis dažniausiai yra suvokiamas, kaip scenos / atlikėjų menų (angl. *performing arts*) sudėtinė rūšis / sritis / menas. Europoje jis pirmiausia formavosi kaip sudėtinė, pagalbinė rūmų / dvarų meninės veiklos dalis, vėliau – kaip muzikinio, operos ir baleto teatro porūšis ar rūšis, su laiku savarankiškėjusi ir imta laikyti atskiru menu – baletu, o dvidešimtajame amžiuje, įtakojamas istorinių įvykių ir visuomenių raidos procesų bei kultūros politikos pažangiausiose šalyse sprendimų, tapo savarankiška meno sritimi, kuri pažangiausiose valstybėse jau senokai laikoma lygiaverte teatrui ar muzikai. Kita vertus, socialinio, bendruomeninio šokio žanrai, persipynę su kai kurių tautų ryškiausiai šokio reiškiniais, XX amžiaus visuomenėse tapo atskira šokio rūšimi, skirtingose šalyse apibūdinama skirtingais terminais – baliniais, pramoginiais ar sportiniais šokiais, dreifavo sporto pasaulio link, ir SAMS rengimo metu yra laikoma profesionaliojo sporto šaka, beveik nesisiejančia su profesionaliosios kultūros ar meno kontekstais. Nors verta pastebėti, kad dalis atlikėjų, kūrėjų ar teoretikų kartais migruoja tarp šių dviejų labai skirtingo mąstymo ir struktūros pasaulių.

Šalyse, kuriose šokis išsivystė stipriausiai, jo pasiekimai vertinami lygiavertčiai kitoms meno rūšims, veikia visiškai savarankiškos nacionalinės, valstybinės, regioninės ar municipalinės šokio trupės, šokio namai, teatrai, centrai, scenos ar kitokio pobūdžio organizacijos, visas spektras šokio profesijų dėstoma savarankiškose katedrose specialiosiose ar aukštosiose ugdymo institucijose. Dalyje šalių ši sritis ir toliau išlieka sudėtinė, pagalbine muzikinio teatro dalimi.

Dėl įvairialypės istorijos ir prigimties bei skirtingų šaknų, šokis gali būti ir būna vertinamas įvairiai. Iš esmės jo analizė bei vertinimai turėtų būti atliekami atsižvelgus į tai, kuriam žanrui ar krypčiai save priskiria pats šokio kūrėjas ar atlikėjas. Balete išpažįstamos vienokios vertybės, veikia vienokie profesionalumo ir meninio reikšmingumo kriterijai (šokimo muzikalumas, kūno formų ir judesių ar jų kombinacijų profesionalus išbaigtumas, lengvumo įspūdis, geriausiems kūriniams paprastai būdinga išplėtotą dramaturgiją ar bent jau logiškas naratyvas, atitinkantis muzikos kūrinio, pagal kurį šokama, sandarą), šiuolaikiniame šokyje – kiti kriterijai (tarkime, tvirtas rėmimasis į žemę, laisva muzikos ar siužeto interpretacija, naujoviškumas, įprastų kanonų nepaisymas), urbanistinis šokis paprastai remiasi į miestietiškos kultūros šaknis, siejasi su socialiniais kontekstais, protesto kultūra, įprastų kanonų atmetimu ar nepaisymu. Vertingu laikomas *balet*o kūrinys paprastai yra tam tikras išvestinis žanras – jis sunkiai įsivaizduojamas be pirminio muzikos kūrinio, pagal kurį būna kuriamas remiantis pirmiausia pasirinktojo muzikos produkto logika ir dramaturgija, jame dažniausiai nesunkiai atpažįstamas aiškus naratyvas, kurio pagrindas būna tas ar kitas žinomas literatūros kūrinys ar pasaulinės kultūros siužetas. Tuo tarpu *šiuolaikiniame šokyje* daugiausiai matoma abstrakčių arba conceptualių kūrinių, jis dažniausiai kuriamas kaip pirminis produktas, kartais jame naudojama muzika ar

garsas, tačiau nebūtinai, kartais pirmiausia kuriamas judesys, o tik paskui jam pritaikomas ar sukuriamas garsas, dažniausiai jis nesiremia konkrečiu naratyvu, tačiau kartais kuriamas pagal literatūros ar dramaturgijos kūrinį, šiais laikais jis labai dažnai remiasi postdramatinio teatro principais, analizuoja ir reflektuoja šių laikų visuomenę ir jos problemas. Baletu kūrinys paprastai atspindi tradicinės, kodus ir ilgai puoselėtas vertybes išpažįstančios visuomenės dalies skonį bei lūkesčius, šiuolaikinis šokis paprastai atliepia laisvėjančią, demokratines tendencijas ir eksperimentus bei inovacijas išpažįstančios, kodus bei įprastas vertybes atmesti ar bent kvestionuoti linkusios visuomenės dalies pasaulėžiūrą. Todėl nesunkiai pastebimos ir sąsajos netgi su politinio atitinkamų valstybių valdymo sistemomis – paprastai kokybiškas baletas susiformuoja autoritariškai ar centralizuotai valdomose visuomenėse, kurių lyderiai tada paprastai būna linkę šio meno institucijas palaikyti ir jomis remtis formuojant visuomenės skonį ir jį kontroliuojant, o ryškiausi šiuolaikinio šokio procesai paprastai siejasi su laisvomis ar bent laisvėjančiomis visuomenėmis, demokratine valstybės valdymo forma, besiremiančia į pačią visuomenę ir jos įvairovę, naujovėmis ir moksle, visuomeniniame gyvenime. Kita vertus, XXI amžiaus pradžioje akivaizdus yra menų, jų rūšių bei žanrų ribų nykimas, jungimasis, integravimasis, vieni kitų kūrimo principų perėmimas ir t. t. Veikia daugybė šiuolaikinio baletu trupių, kuriančių abstrakčius spektaklius, naudojančių ar integruojančių įvairias šokio technikas, išpažįstančių skirtingus šokio kūrybos būdus, tuo tarpu šiuolaikiniame šokyje įvairiose šalyse yra ir aiškia dramaturgija, žinomais naratyvais ar griežta pasirinktojo muzikinio pagrindo logika grįstų kūrinių, vieninga, koduota moderniojo šokio technika besiremiančių trupių ar choreografų. Šokio meno procesai daug kur siejasi ar ribojasi su dailės, vizualiųjų menų procesais, atsiranda hibridiniai reiškiniai ir žanrai (pvz., performansas), dažnai ryškiausi šokio kūriniai tampa sunkiai atskiriami nuo teatro reiškinių ir procesų, o pastaraisiais dešimtmečiais ryškėja nauja labai sparčiai progresuojanti kryptis – šokio ir cirko jungtys bei persipynimai.

Pastebėtina, kad dėl stilių ir žanrų įvairovės bei dalies stilių sparčios plėtros XX amžiaus pabaigoje – XXI amžiaus pradžioje iš esmės nelabai įmanoma sukonstruoti objektyvių kokybiško šių laikų šokio spektaklio ar kitokio choreografija grįsto kūrinio vertinimo kriterijų. Tai iš dalies įmanoma nebent klasikiniame balete, kur veikia per daug dešimtmečių nusistovėjusi kodų ir tradicinių vertybių sistema. Tačiau šiuolaikinį šokį vertinantiesiems paprastai prireikia gilinimosi į konkretaus kūrinio individualią prigimtį ir vertinti pagal konkretaus autoriaus pasiūlytą kūrybinio žaidimo taisyklių rinkinį.

SAMS rengimo rėmuose koncentruojamės į pagrindines profesionaliojo šokio sritis, kurios yra vyraujančios LKT veiklose bei finansavime, – baletą ir šiuolaikinį šokį.

Politinis kontekstas

Profesionaliojo šokio politinis kontekstas šio tyrimo rėmuose vertinamas kaip šios meno srities vieta valstybinėje kultūros politikoje. Dabartinė Lietuvos valstybė scenos menų srityje istoriškai iš esmės paveldėjo visą valstybinių įstaigų tinklą iš TSRS ir ankstesnės politinės santvarkos. Tai pastebėta ir Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977 patvirtintose Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėse⁸ (Gairės), kurių 2 str. teigiama:

„Per pastaruosius 20 metų viešojo administravimo institucijos Lietuvoje sparčiai keitėsi, bet tai labai mažai veikė Kultūros ministerijos administracinę struktūrą, kultūros politikos formavimą ir įgyvendinimą. Dabartinė Kultūros ministerijos struktūra trukdo įvertinti įvairių kuruojamų sričių specifiką, ypač kai kurių iš jų tarpdisciplininį pobūdį, savitą santykį su visuomene ir kitomis valstybės politikos sritimis. Šiuo metu taikomas kultūros politikos formavimas ir įgyvendinimas yra neefektyvus, neleidžia tinkamai reaguoti į iššūkius ir užtikrinti kultūros procesų tęstinumo ir atsinaujinimo.

Lietuvoje iš esmės nebuvo pakeistas iš sovietinių laikų paveldėtas kultūros įgyvendinimo modelis ir jos institucinis pobūdis, neužtikrinta kultūros savireguliacija. Sustiprėjusi valstybinės kultūros įgyvendinimo politikos ir visuomenės kultūrinių interesų priešprieša nesukūrė saugios, sveikos konkurencinės aplinkos, sudarančios sąlygas kultūrinėms iniciatyvoms, ir netgi priešingai – susilpnino pasitikėjimą valstybės vaidmeniu puoselėjant kultūrą, išskėlė daug klausimų dėl valstybės lėšų panaudojimo kultūros politikai įgyvendinti efektyvumo ir skaidrumo.

Labai stinga kultūros procesų analizės ir jų stebėsenos, poveikio vertinimo, todėl jie nėra efektyviai valdomi.

Būtina:

1. demokratizuoti kultūros politikos modelį – atskirti politikos formavimą ir įgyvendinimą, Mokslo tarybos pavyzdžiu įsteigiant Kultūros tarybą;
2. optimizuoti kultūros įstaigų tinklus ir modernizuoti kultūros infrastruktūrą, kad jos finansavimas būtų efektyvesnis;
3. sukurti nuolatinę kultūros procesų stebėsenos, analizės, poveikio vertinimo ir strateginio planavimo sistemą, skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus.“

Pastebėtina, kad iš viršuje išvardytų Gairių punktų tikrovėje buvo įgyvendintas tik pirmasis, – kiti du, o ypač antrasis, lieka tik popieriuje.

Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 patvirtintos 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos⁹ 6 prioriteto įgyvendinimo viena išankstinių sąlygų ir sėkmės prielaidų suformuluota šitaip:

„4. Parengta kultūros įstaigų modernizavimo programa, nustatytas optimalus kultūros įstaigų tinklas ir finansavimo prioritetai.“ Tačiau tai nebuvo padaryta ir nėra daroma.

8 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.377620>

9 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.439028>

Šitai patvirtino ir Valstybės kontrolė Kultūros ministerijos (KM) 2018 m. valstybinio audito ataskaitoje „Ar užtikrinama efektyvi teatrų ir koncertinių įstaigų veikla“¹⁰. Kaip pagrindiniai šio audito rezultatai įvardijamos tokios išvados: „Kultūros ministerija neužtikrina veiksmingo profesionaliojo scenos meno politikos formavimo“ (6 p.) ir „Iš nacionalinių ir valstybinių teatrų bei koncertinių įstaigų veiklos rodiklių neišduoda, kad jos veikia efektyviai“ (7 p.). Valstybės auditoriai ataskaitoje teigia (6 p.): „Kultūros ministerija periodiškai rinko duomenis apie veiklą tik iš nacionalinių ir valstybinių (21 iš 62) įstaigų, nėra nustačiusi savo valdymo srityje veikiančių teatrų ir koncertinių įstaigų (20) kokybinių veiklos vertinimo kriterijų, o tik kiekybinius. Ji nėra vertinusi savo valdymo srities teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos efektyvumo. Taigi ministerija politiką formuoja neturėdama visos informacijos apie visų įstaigų veiklos rezultatus, kad galėtų pagrįsti valdymo sprendimus“.

Lietuvos valstybinėje kultūros politikoje šokis kol kas nėra suvoktas kaip atskira visavertė savarankiška meno sritis, nė viena valstybinė institucija neužsiima šokio politika ar strateginėmis veiklomis, plėtra ar sklaida, – nors teatro ir muzikos sferose jų yra iš viso dvidešimt (ir dar viena – pavaldi Vidaus reikalų ministerijai). Šokio srityje Lietuvoje taip pat nėra nė vienos įstaigos, kurios vadovas būtų skiriamas viešo konkurso būdu, – valstybinėse teatro ar koncertinėse įstaigose šio meno dariniai tebėra laikomi didesnių organizacijų sudėtinėmis dalimis, padaliniais, kuriems vadovus parenka aukštesni vadovai, dažniausiai – muzikai. Kultūros ministerijoje (KM) niekada nebuvo ir iki šiol nėra šokio specialisto – šią sritį paprastai kuruoja muzikos specialistas, tradiciškai besirūpinantis labiausiai muzikos institucijų gerove ir problemomis.

Profesionaliojo scenos meno sferą iš esmės reglamentuoja vienintelis teisės aktas – Profesionaliojo scenos meno įstatymas¹¹, tačiau jame nėra jokių teiginių apie atskirų scenos menų poreikių įgyvendinimą ar visos srities atnaujinimą. Jis tik įtvirtina nuo TSRS ir ankstesnių laikų susiformavusių valstybinių teatrų ir koncertinių įstaigų tinklą, kuris, kaip parodė 30 savarankiškos valstybės gyvenimo metų, profesionaliojo šokio srities poreikius tenkina ir šios srities funkcionavimą užtikrina tik iš dalies, labiausiai – tradicinio klasikinio baleto ir stilizuoto etninio šokio sektorių, ir beveik visiškai netenkina per pastarąjį jau daugiau negu šimtą metų susiformavusiai šiuolaikinio šokio kryptiai Lietuvoje atstovaujančios bendruomenės interesų.

Labiausiai dėl politinės ankstesnės istorinės epochos logikos ir motyvų tais laikais profesionalios, nuolat veikiančios meno institucijos Lietuvoje galėjo egzistuoti veik išimtinai valstybinių institucijų pavidalu, o dėl apibūdinto dėsningumo tuometinė valdžia pripažino ir finansavo tik baleto, t. y. tradicinio, klasikinio, nepavojingo tuometinei valdžiai ir nesunkiai kontroliuojamo bei prireikus cenzūruojamo meno, institucijas. Todėl tuometinėje Lietuvoje nuolat veikiančios profesionalios (valstybinės) šokio trupės buvo tik keturios – Operos ir baleto teatre Vilniuje, muzikiniuose teatruose Kaune ir Klaipėdoje bei Dainų ir šokių ansamblyje „Lietuva“.

Pirmosios šiuolaikinio šokio apraiškos Lietuvoje formavosi pačioje Pirmosios nepriklausomos (1918–1940 m.) Lietuvos Respublikos pabaigoje, tačiau dauguma šio proceso dalyvių atėjus sovietų valdžiai pasitraukė į Vakarus, Lietuvoje liko gyventi

10 Prieiga per internetą: https://www.vkontrolė.lt/pranesimas_spaudai.aspx?id=24627

11 Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.235372/asr>

vienintelė Kira Daujotaitė, kuri ir suformavo pirmąjį laisvojo / išraiškos / moderniojo šokio ansamblį „Sonata“, Kauno šokio teatro „Aura“ pirmtaką. Įdomu, kad buvusioje TSRS nė vienoje iš 15-os sąjunginių respublikų, įskaitant Rusiją, nebuvo leista susiformuoti / įsisteigti nė vienam profesionaliam moderniojo / šiuolaikinio šokio kolektyvui, nors laisvesnės choreografijos, ne baletinę šokio techniką naudojančių, kūrėjų įvairiose šios didelės šalies teritorijos vietovėse buvo įvairiais laikotarpiais, ypač paskutinįjį tos šalies istorijos dešimtmetį.

Tos ištakos anoje santvarkoje veikiausiai ir yra dabartinės Lietuvos kultūros politikos priežastis – kaip valstybiniai, nuolatinio pagrindu veikiantys šokio ansambliai, kuriuose užtikrinamos visos profesionalios sąlygos bei socialinė darbuotojų apsauga, vis dar tebėra tos pat keturios iš ankstesnio istorinio laikotarpio atkeliavusios trupės trijuose muzikiniuose teatruose ir valstybiniame dainų ir šokių ansamblyje. Tokia situacija lėmė, kad savoje šalyje nuolatinį ilgalaikį darbą profesionaliojo sceninio šokio srityje gali gauti beveik išimtinai tik baletu mokyklas baigę asmenys, o mūsų šalies choreografų darbų šis sektorius dėl asmeninių kai kurių vadovų sprendimų ilgą laiką išvis ar beveik neužsakydavo. Trijų profesionalių baletu trupių lygis labai skiriasi – Vilniuje reziduojančio Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro (LNOBT) baletu trupės repertuaras ir jo atlikimo lygis yra nepalyginamai aukštesnis negu šokio trupių Kauno ir Klaipėdos valstybiniuose muzikiniuose teatruose (KVMT ir KIVMT), kurios ilgą laiką atliko daugiau pagalbinių šokėjų grupių operos ir operetės pastatymuose vaidmenį. Tačiau LNOBT net keliolika sezonų išvis nekviesdavo nė vieno Lietuvos choreografo jokiam pastatymui, ir tai neigiamai paveikė ir taip mažą baletu choreografų sluoksnį šalyje.

Tuo metu jau pačioje Nepriklausomybės pradžioje Kaune, „Sonatos“ ir Kiroso Daujotaitės iniciatyvų terpėje, susiformavo pirmasis municipalinis šokio teatras „Aura“, kuris vis dar išlieka vienintelė biudžetinė, nors ir savivaldybės lygmens, šiuolaikinio šokio organizacija šalyje, pastaruoju metu samdanti daugiausiai kitų šalių atlikėjų ir kurianti dažniausiai savo meno vadovės spektaklius. Visi kiti šiuolaikinio šokio subjektai šalyje yra nevyriausybinių organizacijų arba nepriklausomi meninkai ir gyvena nuo projekto iki projekto, o tai stabdo šios srities profesionalumo plėtrą ir lygio kilimą. Pastaraisiais metais Vilniaus ir Klaipėdos miestų savivaldybės pradėjo to ar kito formato profesionalių miesto meninių kolektyvų / trupių programas, todėl greta garantuotą finansavimą turinčios „Auros“ dar yra dvi fizinių privačių asmenų įsteigtos viešosios įstaigos, kurios gauna nedideles metines dotacijas – Šeiko šokio teatras uostamiestyje (ŠŠT) ir „Urbanistinio Šokio Teatras „Low Air“ („Low Air“) sostinėje.

Visa kita šiuolaikinio šokio bendruomenės, kurią vienija Šiuolaikinio šokio asociacija (ŠŠA), dalis yra nepriklausomi choreografai arba šokėjai, reziduojantys trijuose pagrindiniuose šalies miestuose, gyvenantys nuo projekto iki projekto. Tačiau šis sluoksnis labai aktyviai vykdo menines ir edukacines veiklas, nuolat kuria naujus spektaklius, užtikrina jų sklaidą Lietuvoje ir užsienyje. Daugumos jų naujų spektaklių premjeros dabar vyksta dviejose erdvėse – Menų spaustuvėje (MS) Vilniuje ir Kultūros fabrike (KF) Klaipėdoje.

Tokia profesionaliojo šokio meno padėtimi mūsų šalis vis dar labai skiriasi nuo valstybių su gerokai labiau išplėtotą ir kompleksiškesnę, nuolat atnaujinama ir pokyčiams atvira valstybine kultūros politika. Toliau pateiksime kelis pavyzdžius apie šokio sistemas arba vieningas tuo ar kitu metu priimtas šokio plėtros strategijas kitose valstybėse – jomis remiantis galima prognozuoti, kad anksčiau ar vėliau Lietuva taip pat imsis valstybės valdomų kultūros įstaigų tinklo pokyčių:

Prancūzija. Ten bene išsamiausiai pasaulyje struktūruota valstybinė šokio politika ir atitinkamai logiškas ir dinamiškai veikiantis, subalansuotas ir nuosekliai išplėtotas, bet nuolat atsinaujinantis šokio institucijų tinklas ir jo finansavimo sistema su centrinėmis infrastruktūrinėmis organizacijomis, šokio centrais visuose regionuose, finansavimu nepriklausomoms šokio trupėms ir individualiems šokio kūrėjams¹². Atkreipsime dėmesį, kad šioje šalyje visa profesionaliojo šokio vertikale¹³ suvokiama kaip bendras institucijų tinklas, veikiantis šios srities ir visuomenės labui. Kaip aiškiai matosi toliau pateiktoje nuorodoje, šis tinklas vienija tris nacionalinio lygio viešąsias institucijas: Chaillot nacionalinį teatrą (pagrindinė Prancūzijos šokio scena), Nacionalinį šokio centrą (šokio politikos, plėtros ir informacijos resursų organizacija), Paryžiaus nacionalinę operą (kurios sudėtyje esanti 154 šokėjų baleto trupė yra istorinė žinomiausia šios šalies šokio trupė), 19 nacionalinių choreografijos centrų, aprėpiančių visą šalį, – juose reziduoja žinomiausių šių dienų prancūzų choreografų nuolatinės trupės, 12 nacionalinių choreografijos plėtros centrų, kurių pagrindinė paskirtis yra plėtoti šokio veiklas regionuose ir užtikrinti ten kuriančių choreografų bei jų trupių kūrybos procesus, ir apie 500 profesionalių įvairiausių žanrų šokio trupių (dažniausiai – įsteigtų pagal vadinamąjį 1901 m. asociacijų įstatymą, kuris atitinka Lietuvos viešųjų įstaigų įstatymą) visoje šalyje, kurios finansuojamos pagal Kultūros ministerijos paramos choreografinėi kūrybai kryptį.

Vokietija. Vokietijos federalinio kultūros fondo kuruotos specialios strateginės programos „Šokio planas“¹⁴ tikslas buvo šokio meno sistemingas stiprinimas Vokietijoje, o ypač – devyniuose iš pagrindinių miestų, taip pat nacionalinio spektaklių tinklo plėtra šokiu, profesionaliojo šokio sklaidos visoje šalyje užtikrinimas. Dabar šis fondas vykdo Teatro ir judesio programas¹⁵.

Suomija. „Suomijos šokio strategijos 2010–2020“¹⁶ tikslas buvo įvertinti šokio, kaip vienos meninių veiklų, poveikį jaunajai kartai, jo tarptautinio eksporto apimtis, poveikį kūrybinei šalies ekonomikai. Vienas matomiausių šio tyrimo rezultatų – Helsinkio šokio namų, nacionalinės šokio politika užsiimančios institucijos, įsteigimas.

Norvegija. Norvegijos kultūros ministerijos strateginė profesionalaus šokio programa „Šokis Norvegijoje“¹⁷ kėlė tikslą padėti pagrindus profesionaliojo šokio plėtrai šioje šalyje.

12 Prieiga per internetą: <https://www.culture.gouv.fr/Sites-thematiques/Danse>

13 Prieiga per internetą: <https://www.culture.gouv.fr/Sites-thematiques/Danse/Creation-et-diffusion-choreographiques>

14 Prieiga per internetą: https://www.kulturstiftung-des-bundes.de/en/programmes_projects/theatre_and_movement/detail/tanzplan_deutschland.html?fbclid=IwAR17Jpk-8s65V0Zp9cn3nz6s_IYjDlaMrTieGoZE6M8oZUJyfw0BeHT611g

15 Prieiga per internetą: https://www.kulturstiftung-des-bundes.de/en/programmes_projects/theatre_and_movement.html

16 Prieiga per internetą: [https://www.taika.fi/documents/11598/51175/the_future_is_in_dance_\(EDM_14_3067_4120\).pdf](https://www.taika.fi/documents/11598/51175/the_future_is_in_dance_(EDM_14_3067_4120).pdf)

17 Prieiga per internetą: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kud/kunstavdelingen/rapporter_utredninger/kud_strategi_dans_2013_eng_net.pdf

Jungtinė karalystė rengia įvairius meno sričių tyrimus ir programas. Anglijos menų taryba yra atlikusi tyrimą „Šokio žemėlapis“¹⁸, kuriame buvo susisteminta visa informacija apie britų profesionalų šokį, – tai padėjo efektyviai finansuoti šią sritį. O 2018–2022 m. vykdoma ambicinga tarptautinių vitrinų programa „Šokis iš Anglijos“¹⁹, kurios tikslas yra aktyvinti britų šokio eksportą.

Ekonominis kontekstas

SAMS rengimo metu šalyje nebuvo vieningos statistikos bazės, iš kurios būtų galima sužinoti tikslią profesionaliojo šokio statistiką ir ekonomikos rodiklius. KM kaupia ir kitoms institucijoms teikia informaciją apie tiesiogiai jai pavaldžias valstybines biudžetines organizacijas (šiuo atveju – 20 teatro ir muzikos srities organizacijų su maždaug 3 000 darbuotojų), tarp kurių nėra nė vienos šokiui skirtos institucijos. LKT kaupia ir valstybei teikia informaciją tik apie jos finansuojamų projektų statistiką, Statistikos departamentas (SD) kaupia ir viešai pateikia tik selektyvią informaciją apie dalį kultūros sektoriaus²⁰, iš jos ištraukti informaciją apie visą atskirą profesionaliojo meno sritį nelabai įmanoma, Valstybinė mokesčių inspekcija (VMĮ) kaupia informaciją apie fizinius asmenis ir jų pajamas. Tačiau visų šių veiklų visumos, mūsų žiniomis, juoba – pagal atskiras meno sritis, neskaičiuoja nė viena institucija. Taip pat akivaizdu, kad valstybės politikoje ir statistikoje nėra aiškiai atskirtos profesionaliojo meno ir pramogų / laisvalaikio sektoriaus veiklos bei statistikos. Pasekmės – valstybės kultūros politika bei finansavimo sprendimai dėl scenos menų yra grindžiami tikrai daline statistine informacija ir neišsamiais žiniomis, o didelės (galimai – didesnės) dalies šioje srityje dirbančių šalies piliečių bei jų atstovų įmonių interesai valstybės valdyme nėra aiškiai apskaitomi, įvertinami ar atstovaujami.

Tačiau galima išvardinti, kad šokio apibrėžimo skyriuje įvardytų šios srities žanrų rūmuose SAMS rengimo metu šalyje veikė tokios pagrindinių įstaigų, trupių, kūrybinių grupių arba kūrėjų kategorijos:

Kultūros ministerijai pavaldžių ir iš valstybės biudžeto tiesiogiai finansuojamų muzikinių teatrų (biudžetinių įstaigų) baletu padaliniai, – paprastai beveik visų šių trupių repertuarą sudaro baletu / klasikinio šokio kūriniai arba dalyvavimas operos ar operetės spektakliuose:

- Vilnius: *Lietuvos nacionalinio operos ir baletu teatro* (LNOBT)²¹ Baletu trupė (67 šokėjai);
- Kaunas: *Kauno valstybinio muzikinio teatro* (KVMT)²² Baletu trupė (23 šokėjai);
- Klaipėda: *Klaipėdos valstybinio muzikinio teatro* (KlVMT)²³ Baletu trupė (20 šokėjų).

18 Prieiga per internetą: <https://www.artscouncil.org.uk/publication/dance-mapping>

19 Prieiga per internetą: <https://www.dance4.co.uk/wp-content/uploads/2020/02/International-Showcasing-Statement.pdf>

20 Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/lietuvos-svietimas-kultura-ir-sportas/lietuvos-svietimas-kultura-ir-sportas-2019/kulturos-istaigu-veikla>

21 Prieiga per internetą: <https://www.opera.lt/>

22 Prieiga per internetą: <http://www.muzikiniteatras.lt/>

23 Prieiga per internetą: <https://www.klaipedosmuzikinis.lt/>

Infrastruktūrinės / skėtinės organizacijos

- *Šiuolaikinio šokio asociacija (ŠŠA)*²⁴, vienijanti daugumą šios srities profesionalų (57 asm.), didžiausią veiklos dalį finansuojanti iš LKT programos „Strateginis meno kūrėjų organizacijų finansavimas“ paramos;
- *VšĮ Lietuvos šokio informacijos centras (LŠIC)*²⁵, skėtinė sektoriaus organizacija, vykdanči strategines sektoriaus programas, didžiausią veiklos dalį finansuojanti iš LKT „Strateginis kultūros organizacijų finansavimas“ paramos, vykdanči daug tarptautinio bendradarbiavimo projektų (3 nuolatiniai darbuotojai);
- *VšĮ Menų spaustuė (MS)*²⁶, infrastruktūrinė organizacija, Vilniaus miesto scenos menų inkubatorius, kuriai skiriama metinė miesto savivaldybės dotacija, o didelė veiklos dalis finansuojama iš LKT programos „Strateginis kultūros organizacijų finansavimas“ paramos, jos veikloje šokis yra viena pagrindinių meno sričių.

Municipalinės šokio trupės arba jų užuomazgos:

- Kaunas: *Kauno šokio teatras „Aura“*²⁷, Kauno miesto savivaldybės biudžetinė įstaiga, finansuojama iš šio miesto biudžeto, – seniausia ir žinomiausia šalyje šiuolaikinio (moderniojo) šokio trupė (11 šokėjų);
- Klaipėda: *Šeiko šokio teatras (ŠŠT)*²⁸, fizinių asmenų įsteigta viešoji įstaiga, Klaipėdos miesto savivaldybės konkurse laimėjusi atitinkamą metinę subsidiją kaip miesto teatras, – šiuolaikinį šokį Vakarų Lietuvoje puoselėjanti organizacija (6 šokėjai).
- Vilnius: *VšĮ Urbanistinio šokio teatras „Low Air“ („Low Air“)*²⁹, Vilniaus miesto šokio trupė – fizinių asmenų įsteigta viešoji įstaiga, miesto savivaldybės konkurse laimėjusi profesionalaus miesto scenos menų kolektyvo statusą 3 metams ir atitinkamą metinę subsidiją, atstovaujanti urbanistinio šokio kryptčiai (7 šokėjai);

Nevyriausybinių trupės

Geriausias indikatorius – į LKT 2019 m. dėl finansavimo Šokio projektams kreipėsi 46 unikalūs pareiškėjai. Dauguma jų – pagrindiniuose trijuose miestuose registruotos fizinių asmenų įsteigtos viešosios įstaigos, taip pat asociacijos bei kai kurių miestų biudžetinės organizacijos. Šis skaičius sparčiai auga, kasmet atsiranda naujų nevyriausybinių šokio srities subjektų. SD informacijos apie kultūrą skirsnyje nurodo faktą, jog „nuo 2009 m. daugiau nei dvigubai padaugėjo nevalstybinių teatrų žiūrovų, o šių teatrų pajamos už bilietus padidėjo daugiau nei šešis kartus“, – be abejo, tai bendri visų teatrų skaičiai, tačiau galima įžvalga, jog labai panaši tendencija pastebima ir atskirai šokyje. Pastaruoju metu yra bent keliolika aktyviai veikiančių nevyriausybinių organizacijų, kurių pagrindinė veikla yra šokis arba kurios nuolat vykdo šios srities projektus.

24 Prieiga per internetą: <http://www.lcda.lt/>

25 Prieiga per internetą: <http://dance.lt/new/>

26 Prieiga per internetą: <http://www.menuspaustuve.lt/lt/>

27 Prieiga per internetą: <https://aura.lt/>

28 Prieiga per internetą: <https://seikodancecompany.com/>

29 Prieiga per internetą: <https://lowair.lt/>

Individualūs choreografai, šokio kūrėjai

Šią kategoriją nusako 2 rodikliai:

- Į LKT 2019 m. dėl stipendijų šokio srityje kreipėsi 52 fiziniai asmenys;
- ŠŠA vienija 57 asmenis, iš kurių 54 suteiktas meno kūrėjų statusas.

Tačiau būtina turėti omenyje, kad į šią darbo rinką artimiausiais metais rengiasi įsilieti jaunieji profesionalai:

- *Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos (ČMM)*³⁰ Baleto skyriuje šiuo metu baleto mokosi 181 vaikas / paauglys, šiuolaikinio šokio – 22 paaugliai.
- *Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (LMTA)*³¹ Šokio katedrose studijuoja: Vilniaus fakultete – 20 šokio studentų (15 šiuolaikinio ir 5 klasikinio šokio specializacijos), Klaipėdoje – 33 studentai.
- Įvairiose užsienio šalyse aukštąsias šokio mokyklas arba ilgalaikes profesionalaus šokio mokymo programas per pastarąjį dešimtmetį baigė arba dabar studijuoja bent 38 jauni šokio profesionalai iš Lietuvos (18–35 metų), kitose valstybėse nuolat arba laikinai gyvena dar maždaug 15 vyresnių šokio atlikėjų, choreografų, pedagogų arba teoretikų iš Lietuvos. Dalis jų periodiškai ar retkarčiais savo veiklas vykdo ir Lietuvoje, pritraukdami ir užsienio kultūros finansavimo šaltinių lėšas.

Šokio statistika. Viešai prieinama specializuota šokio statistikos ir duomenų bazė yra tik viena – LŠIC interneto svetainėje³². Tačiau ji grįsta savanoriškumo principu – čia kaupiama ir apdorojama informacija tik tų šiuolaikinio šokio organizacijų, kurios pačios sutiko teikti duomenis. Šios ataskaitos metu įmonės dar nebuvo baigusios 2019 m. ataskaitų, todėl pateiksime 2018 m. duomenis. 9 šokio spektaklių kūrimu ir sklaida užsiimančių šiuolaikinio šokio trupių projektams valstybė per LKT skyrė iš viso 364 809 eurus, Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos savivaldybės per nuolatines dotacijas ir grantus projektams – 568 931 eurą, o šių trupių veiklos metinės pajamos sudarė 327 486 eurus. Per 2018 m. tos 9 organizacijos surengė 224 spektaklius / pasirodymus 17 šalies miestų, juos pamatė 32 600 žiūrovų. Užsienio sklaidos požiūriu, šios 9 trupės (tai aktyviausios tarptautinio bendradarbiavimo dalyvės šioje srityje) per 2018 m. surengė 110 pasirodymų 23 pasaulio valstybėse.

Stambiausios šalyje šokio trupės – LNOBT baleto trupės – sudėtyje SAMS rengimo metu dirbo 67 šokėjai, o Baleto tarnyboje iš viso buvo 81,5 etato. Metiniame įstaiigos biudžete Baleto trupės funkcionavimui (atlyginimams, balams ir priemokoms bei profesinei aprangai ir avalynei) skirta dalis sudarė 1,79 mln. eurų.

Festivaliai. Kaip vienas šokio ekonomiką šalyje skatinančių veiksmų paminėtinas tarptautinių festivalių segmentas. Jų šalyje pagrindiniai yra trys: „Auros“ rengiamas Tarptautinis šokio festivalis AURA, LŠIC Vilniuje rengiamas Tarptautinis šiuolaikinio šokio festivalis „Naujasis Baltijos šokis“ ir Klaipėdos Menininkų grupės „Žuvies akis“ rengiamas Tarptautinis menų festivalis „PlArtforma“³³, kuriame šokis

30 Prieiga per internetą: <http://www.cmm.lt/cms/lt/>

31 Prieiga per internetą: <https://lmta.lt/lt/>

32 Prieiga per internetą: <http://dance.lt/new/stats/>

33 Prieiga per internetą: <https://www.facebook.com/Plartforma>

dažniausiai sudaro pagrindinę programos dalį. Visi trys festivaliai pastaraisiais metais paprastai turi ir lydimašias programas kituose šalies miestuose. Ekonominę šių projektų vertę sudaro ir jų pačių tiesioginio įgyvendinimo metu vykdomos veiklos, ir tarptautinės bei nacionalinės profesinės tinklaveikos užtikrinimas, – paprastai kiekvieną jų lanko įvairios profesionalų grupės iš kitų miestų ir kitų valstybių, vyksta įvairios diskusijos bei derybos dėl būsimų bendradarbiavimo galimybių.

Sklaida. Be jau įvardintos LŠIC statistikos bazės, dar paminėtinas ir tos pačios organizacijos kartu su ŠŠA 2019 m. atliktas projektas³⁴: per 18 išvykų buvo aplankyti 56 miestai ir miesteliai, jų metu su vietiniais kultūros centrais ir savivaldybių kultūros skyriais buvo diskutuojamos šokio sklaidos šalies regionuose idėjos. Šio projekto metu paaiškėjo, kad kai kuriuose miestuose niekada nėra lankiusis jokia profesionalaus šokio trupė, o, pavyzdžiui, 2019 m. profesionalų šiuolaikinį šokių arba baletą matė tik 31 iš 60 šalies savivaldybių centrų, toje sklaidoje dalyvavo 11 valstybinių, municipalinių ir nevyriausybinų šokio trupių.

Kiti ekonominiai veiksniai. Šalies profesionaliojo šokio bendruomenę sudaro skirtingos meninės ir interesų grupės. Didelė jos dalis dalyvauja su LKT sprendimais ir stebėjimu susijusiose veiklose.

Valstybinės biudžetinės organizacijos SAMS rengimo metu turi tik jų grupei skirtą KM Profesionaliojo scenos meno programą. Yra įstaigų, kurių veikloje LKT finansavimas sudaro tik mažą, simbolinę dalį (pvz., Anželikos Cholinos teatras). Dalis šokio bendruomenės glaudžiai susiję su įvairių privačių baletų ir šokio mokyklų, studijų bei būrelių tinklu, – kai kuriais atvejais tai sudaro ženklų jų pragyvenimo ar profesinių veiklų dalį. Kai kurie šios srities profesionalai kaip atlikėjai ar kūrėjai susiję su komercinės kultūros reiškiniiais ir dalyvauja įvairių įmonių prodiusuojamuose komerciniuose miuziklų pastatymuose arba televizijų realybės šou laidose. Dalis baletų ar šiuolaikinio šokio atstovų dalyvauja ir etninės kultūros / liaudies sceninio šokio veiklose. Tad finansinė šio sektoriaus visuma ir indėlis į šalies ekonomiką dar turėtų būti tinkamai ištirti ir išanalizuoti.

Apskritai galima teigti, kad šokio sektoriaus situacija ir ekonominis kontekstas gana tiksliai atspindi valstybinės kultūros politikos ribas ir ydas. Viena vertus, šalyje galioja pilietinės ir ekonominės laisvės, todėl per tris savos valstybės dešimtmečius susiformavo sąlyginai platus šokio sektorius, kurio pagrindinės dalys atspindi išsivysčiusių valstybių šokio sektorių struktūrą ir kuris toliau sparčiai vystosi. Kita vertus, šio sektoriaus finansavimas nespėja žengti koja kojon su jo poreikiais, todėl dalis stipriausių asmenybių perkelia savo veiklas į kitas šalis. Tuo tarpu šiai ūkio šakai skirta valstybės valdymo institucija, KM, iš esmės labiausiai užsiima tik valstybinių biudžetinių, neformaliai vadinamų „pavaldžiomis“ įstaigų, valdymu bei jų interesų atstovavimu valstybės aparate. Šokio sektoriaus ekonomikos procesų visa apimtimi kol kas nestebi ir neanalizuoja jokia institucija.

34 Prieiga per internetą: <http://www.lcda.lt/blog/2019/12/18/svarstomos-naujos-sokio-sklaidos-lietuvoje-galimybes/>

Socialinis kontekstas

Pagrindinėmis socialinio konteksto problemomis šokio sektoriuje laikytinos šios:

Šokėjų įsidarbinimo / darbo vietų / pragyvenimo iš profesijos problema.

Kaip aprašyta ekonominių kontekstų skyriuje, nuolatines darbo sutartis siūlo tik mažoji dalis šokio srityje veikiančių juridinių vienetų – įprastai tie, kurie yra valstybinės ar municipalinės įstaigos (bet iš pastarųjų tik „Aura“ turi garantuotą ilgalaikį miesto finansavimą, nors kadangi pastaraisiais metais ši įstaiga linkusi darbinti daugiausiai užsieniečius, vietiniai šokėjai beveik negali naudotis šiomis darbo vietomis). Dauguma šokio sektoriaus nuolatinių darbo vietų yra skirtos baleto šokėjams.

Šiuolaikinio šokio atlikėjams galimybių turėti garantuotą pragyvenimo šaltinį Lietuvoje labai nedaug. Todėl pastebimos dvi tendencijos: rinkos dalyviai turi arba įgyti kitas profesijas ir dalinai gyventi ne iš šokio, arba, ypač jaunesnioji karta, ieško galimybių veiklas vykdyti užsienio šalyse, ir taip tolsta nuo savo valstybės, o Lietuva virsta pigios darbo jėgos eksporto šalimi.

Choreografų pragyvenimo iš profesijos problema.

Analizuojant šio Nepriklausomos Lietuvos laikotarpio procesus šokio srityje, akivaizdu, kad Lietuvoje profesionaliems choreografams itin sudėtinga pragyventi iš savo profesijos. Žinomas faktas, kad LNOBT Baleto trupė keliolika metų mūsų šalies choreografų nekviėdavo visiškai ir dabar tą daro taip pat labai retai. Kadangi KVMT ir KIVMT baleto trupės savarankiškų baleto spektaklių paprastai turi kur kas mažiau ir šokėjų profesinis pajėgumas ten pastebimai žemesnis, o tų teatrų politika paprastai yra suteikti darbo pas juos dirbančiam choreografui ar pačios trupės šokėjų choreografiniams bandymams, iš esmės galima teigti, kad mūsų šalyje aukštos kvalifikacijos baleto choreografai profesionaliosios, rimtosios, kultūros sferoje beveik neturi galimybių sistemingai dirbuotis.

Šiuolaikinio šokio srityje choreografai daugmaž laisvai profesinę veiklą nuosekliai vykdyti gali tik tuo atveju, jei turi ir vadybinių gebėjimų, t. y. jei sugeba ne tik įkurti savo šokio organizaciją, bet ir politiškai pasiekti, kad jai būtų suteiktas toks ar kitoks bent municipalinis statusas. Visų trijų šio statuso trupių pagrindiniai lyderiai yra choreografai, tad jie gali tinkamu profesiška būdu netrukdomai reikštis kaip choreografai ir iš to pragyventi. Visi kiti choreografai yra arba priversti gyventi iš kitų profesijų (dažniausiai – šokio pedagogikos), arba irgi privalo turėti labai stiprių vadybos gebėjimų, kurie užtikrintų, kad ir projektiniu principu veikiančioje organizacijoje susidarytų pakankamai galimybių ir laisvai kurti, ir iš to pragyventi bei išlaikyti šeimą. Daugelis jaunesnės kartos choreografijoje jėgas mėginančių kūrėjų stengiasi išbandyti veiklas ir svetur, o tai vėlgi labai dažnai veda į jų tolimą nuo mūsų valstybės ir jos kultūros.

Profesinė-socialinė fizinės formos palaikymo problema.

Šokio, kaip ir bet kurios kitos su fiziškumu susijusios meno srities, specifikos sudėtinė dalis yra fizinė atlikėjo forma / kondicija. Kaip ir sporte, šioje profesijoje būtinos beveik kasdienės pratybos.

Įprastiniame šokio kolektyvų ar organizacijų modelyje tai paprastai sprendžiama grupiniu būdu, – nes reikalinga ir didesnė ar mažesnė infrastruktūra, – t. y. tinkamų parametrų ir specifikacijų (pvz., su medinėmis, nežalojančiomis grindys) salė, dažniausiai pratyboms reikia ir labiau patyrusio repetitoriaus, pedagogo ar pan. Paprastai nuolatinį finansinį pagrindą turinčios trupės tai yra pajėgios užtikrinti, tuo tarpu beveik visų projektiniu principu veikiančių trupių atlikėjams tai rimta problema, kuri dažnai priveda prie fizinės formos praradimo, neatsigavimo po ilgesnės darbinės pauzės ir pan., ir dėl to daliai šokėjų nuolat kyla pavojus pasitraukti iš profesijos.

Amžiaus / profesijos trumpalaikiškumo problema.

Baleto pasaulyje tai rimta problema, kadangi beveik visi baleto šokėjai profesinėje scenoje šoka tik maždaug 20 metų, t. y. pusę darbingo žmogaus amžiaus. Dėl šios priežasties ir dėl šios profesijos specifikos, mat jai rengiamasi nuo mažumės, yra įsigalėjusi praktika, kad į baleto trupę paprastai ateinama iškart po specialiosios mokyklos baigimo, t. y. 18 metų, ir šokama iki 35–40 metų. Taigi iš esmės visiems baleto šokėjams darbingo amžiaus viduryje tenka persivalifikuoti ir rinktis susijusią arba visiškai kitą profesiją. Kadangi dažniausiai patenkama į labai intensyvią darbinę aplinką, paprastai aktyvios profesijos metu nebūna galimybių studijuoti, o vidurinėje mokykloje būsimieji baleto šokėjai nelabai rengiami šiai problemai, jų gyvenime atsirasiančiai tik po poros dešimtmečių. Vadinasi, dalis ar netgi dauguma baleto šokėjų, atėjus laikui pereiti į kitą profesiją, susiduria su psicholiniais ar ir išgyvenimo sunkumais. Vieningos sistemos šiai problemai spręsti Lietuvoje nėra, trupių vadovai paprastai šios problemos spręsti nesiima, juoba kad dažnai prieš šokėjui išeinant į profesinę pensiją susiklosto psicholiniai konfliktai su trupės vadovybe, natūraliai siekiančia kolektyvo nuolatinio atsinaujinimo.

Šiuolaikiniame šokyje ši konfigūracija kiek kitokia. Paprastai vidutinis šokėjas į profesiją ateina 22–25 metų, tačiau dauguma atvejų įprasta profesinė karjera trunka irgi apie 20 metų, kaip ir balete.

Veikia keleto aspektų visuma, bet daugumai šiuolaikinio šokio atlikėjų po aktyvaus darbo laikotarpio irgi tenka trauktis į kitas profesijas. Dėl šio žanro profesinio sluoksnio sąlyginio jaunumo, – kol kas Lietuvoje nėra daug vyresnio amžiaus sulaukusių šiuolaikinio šokio atlikėjų, – ši problema nėra labai aštri, tačiau prognozuotinas jos aštrėjimas artimiausią dešimtmetį.

Bendra abiejų šių profesinių sričių problema yra ta, kad dauguma į profesinę pensiją besirengiančių šokėjų būna linkę natūraliai rinktis gretimas profesijas (pedagogo, repetitoriaus, kostiumininko, spektaklio režisieriaus padėjėjo, vadybininko ar pan.), tačiau šių darbo vietų skaičius paprastai būna kur kas mažesnis negu karjerą baigiančių šokėjų, todėl daliai jų neišvengiamai tenka rinktis persikvalifikavimą, o tai vyksta ne visada sklandžiai. Todėl nereti atskirų asmenų, netgi buvusių garsių šokėjų, asmeninės ir socialinės degradacijos bei ankstyvo pasitraukimo iš gyvenimo atvejai.

Profesinės rentos / pensijos problema.

Pagal Lietuvoje veikiančius teisės aktus, tam tikrą nepertraukiamą profesionalaus šokėjo statusą turintys šokėjai, pabaigę profesinę karjerą, turi teisę į profesinę išmoką – ikipensinę rentą. Tačiau dėl minėtos ydingos trupių ir įdarbinimo sistemos Lietuvoje didžioji baletų šokėjų dalis, netekusi profesijos, iki pensijos užsitikrina bent dalinį pragyvenimą – profesines rentas, tuo tarpu ne pagal nuolatines darbo sutartis profesinę veiklą vykdančių absoliuti šiuolaikinių šokėjų dauguma šitos galimybės neturi ir jokių specifinių socialinių garantijų negauna.

Persikvalifikavimo į gretimas profesijas problema.

Dėl galiojančių įstatymų net ir labai aukštos kvalifikacijos baletų šokėjai pabaigę karjerą negali iškart imtis pedagoginės veiklos, nes tam būtinas specialusis pedagoginis išsilavinimas. Tam yra galimybė LMTA, kur galima rinktis klasikinio šokio pedagogikos specializaciją, tačiau šie mokslai nėra pritaikyti šios srities specifikai ir todėl yra dalinai tariami, – jie trunka tiek pat metų, kiek ir įprastas aukštasis mokslas, profesionalūs baletų šokėjai greta įprastinio darbo savo trupėje ir naujų jiems disciplinų formaliai iš naujo, tik kur kas pratesnėmis negu ČMM ar bet kurioje kitoje profesionalioje baletų mokykloje techninėmis sąlygomis, mokosi iš esmės tų pačių profesinių dalykų, su labai prastu faktiniu tokių paskaitų lankomumu. Dalyje užsienio valstybių tai yra išspręsta rengiant trumpuosius aukštojo mokslo kursus (3–4 semestrai), bet Lietuvoje dėl teisinės bazės ir politinės valios nebuvimo tai kol kas nėra įmanoma. Taip švaistomi finansiniai, vadybiniai ir žmogiškieji resursai.

Nestabilios profesinės veiklos aplinka.

Dėl Lietuvoje ilgą laiką galiojusios šokėjų aukštojo mokslo sistemos, kai didelė dalis šokio profesionalų formaliai buvo rengiami kaip aktoriai arba aktoriai-šokėjai, dalis jų ir profesinę veiklą skirsto tarp šių dviejų meno sričių. Daliai tai suteikia tam tikro universalumo, tačiau didelė dalis taip ir neranda vietos ir anksčiau ar vėliau iš šio profesinio lauko pasitraukia.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje nėra šokio srities socialinių problemų stebėjimu, analize ar sprendimais užsiimančios institucijos, todėl šios sektoriaus problemos nėra sistemingai sprendžiamos. Tai ypač aštriai jaučiama nevyriausybiniam sektoriuje, tačiau dalis problemų aktualios ir valstybinių scenos meno institucijų šokio padalinių darbuotojams. Tokia situacija turi įtakos jaunosios šokio kartos atstovų apsisprendimui dalį veiklos ar visą ją perkelti į kitas, pažangesnės kultūros politikos šalis, kuriose į šią sritį žvelgiama kompleksiščiau ir tokios problemos būna taip ar kitaip sprendžiamos.

Šokio srities veiklos ir jų aprašymai

Šokio meno kūrėjo (atlikėjo) ar / ir jų grupės veiklos

- kūrybinis / meninis tyrimas – sumanytos kūrinio temos ar idėjos (klasikiniame balete – spektaklio istorinio konteksto ir ankstesnių choreografinių redakcijų) tyrimas, pasitelkiant patirtį bei teorines žinias;
- individualus pasirengimas vaidmens (variacijos, epizodo) atlikimui, scenarijaus / libreto / dramaturgijos, choreografijos, kostiumų, šviesų, scenografijos, muzikos / garso, videoprojekcijų ir kitų sudėtinių spektaklio dalių sukūrimui;
- dramaturgijos (libreto, scenarijaus, naratyvo, pjesės ar jos inscenizacijos), neverbalinio siužeto, literatūros kūrinio kaip šokio kūrinio pagrindo sukūrimas ar pritaikymas, skirtas pastatymui scenoje;
- kūrinio (spektaklio) choreografijos kūrimas arba režisavimas – įvairių šokio meno raiškos priemonių (šokimo, vaidybos, dramaturgijos, kostiumų, šviesų, scenografijos, muzikos ar garso, vaizdo projekcijų ir kt.) sujungimas į meninę visumą siekiant išreikšti meninę ar ideologinę kūrinio idėją arba idėjų visumą;
- vaidmens (variacijos, epizodo) sukūrimas, pasitelkiant judesio ir kitas psichofizines priemones;
- kostiumų sukūrimas, spektaklio veikiančių asmenų aprangos pritaikymas spektaklio meninei idėjai;
- spektaklio šviesų sukūrimas – spektaklio apipavidalinimas šviesos įrangos priemonėmis siekiant meninės idėjos įgyvendinimo;
- scenografijos ir / ar rekvizito sukūrimas – pasirinktos erdvės vizualiosios pusės pritaikymas meninei spektaklio idėjai;
- spektaklio muzikos arba garso sukūrimas – spektaklio garsinis apipavidalinimas siekiant meninės idėjos įgyvendinimo;
- spektaklio vaizdo projekcijų sukūrimas – spektaklio apipavidalinimas vaizdinėmis arba vaizdinės grafikos priemonėmis siekiant meninės idėjos įgyvendinimo;
- (naujo) kūrinio (spektaklio) repeticijos – solinis ar grupinis spektaklio dalyvio (-ų), techninio ir kūrybinio personalo, pasirengimas (naujam) kūriniiui (spektakliui) arba jo pakartotiniam rodymui repertuare;
- viešas rodymas / atlikimas – kūrinio (spektaklio) rodymas dalyvaujant vienam ar daugiau šokėjų / atlikėjų ir aptarnaujančiam personalui, pasitelkiant vieno scenos menų raiškos priemones arba tam tikrą jų kompleksą;

- šokio meno atlikėjo profesinės formos palaikymas – kasdienės / periodiškai rengiamos pratybos, trenavai;
- šokio meno kūrėjo (atlikėjo, choreografo, repetitoriaus ar pan.) profesinės kvalifikacijos tobulinimas – profesinių įgūdžių, reikalingų scenos kūrybinei veiklai, palaikymas ir tobulinimas.

Profesionalaus repetitoriaus veiklos

- vadovavimas kasdienėms / periodiškoms tam tikros šokėjų grupės pratyboms, trenavams;
- naujo kūrinio (spektaklio) rengimo ar atskirų jų segmentų (variacijų, epizodų) repeticijos, asistavimas kūrinio choreografui ar režisieriui;
- sukurtojo kūrinio (spektaklio) kartojimo (atkūrimo) skirtingų dalių, epizodų, repeticijų plano jo pakartotiniam rodymui repertuare ar sklaidoje sudarymas;
- sukurtojo kūrinio (spektaklio) kartojimo (atkūrimo) repeticijos jo kartotiniam rodymui repertuare ar sklaidoje.

Profesionalaus šokio užrašymo ir atkūrimo specialisto veiklos

- sukurto šokio kūrinio (spektaklio) užrašymas pagal tam tikrą sistemą (geriausiai žinomas – Rudolfo Labano ir ir Rudolfo Benesho);
- anksčiau sukurto šokio kūrinio (spektaklio) atkūrinėjimas pagal išsaugotus / išlikusius originalaus kūrinio sukūrimo duomenis, atliekamas remiantis šokio užrašymu arba / ir vaizdo įrašu, arba / ir išlikusiais piešiniais ar nuotraukomis, arba/ir pirmųjų kūrinių atlikėjų atmintimi.

Profesionalaus šokio vadybininko veiklos

- institucijos ar neformalios grupės, veikiančios šokio ir su ja susijusioje srityje, bendroji vadyba;
- su kūrybinėmis šokio meno veiklomis susijusių paraiškų ar prašymų suteikti finansavimą rengimas;
- projektų ar programų sąmatų rengimas, sudarymas ir jų priežiūra;
- su kūrybinėmis šokio meno veiklomis susijusių sutarčių rengimas, sudarymas ir atsakomybė už jas;
- šokio trupės ar kitokios su šokiu susijusios organizacijos, kūrybinės grupės ar festivalio programos rengimas ar sudarymas, repertuaro planavimas – konceptuali numatomų statyti ar pristatyti kūrinių (spektaklių) ir kitų veiklų visuma;
- vykdomų kūrybinių šokio meno projektų vadyba ir priežiūra;
- kūrinių (spektaklio) repetavimo bei viešo rodymo bendrasis koordinavimas;

- sklaidos vadyba – kūrinių (spektaklių) rodymas išvykose Lietuvoje arba užsienio šalyse;
- kompleksinio šokio renginio (festivalio, teminio ciklo ar pan.) organizavimas;
- šokio projektų ataskaitų rengimas ir teikimas;
- edukacinės veiklos organizavimas – ugdymo veiklos, kuriose naudojamas ar pasitelkiamas šokio meno turinys bei / arba raiškos priemonės;
- šokio meno projektų viešųjų ryšių ir rinkodaros vadyba.

Profesionalaus šokio kūrinio (spektaklio) techniko (šviesų, garso arba scenos) veiklos

- techninė pagalba choreografui, režisieriui, vadybininkui, šviesų arba scenografijos dailininkui, garso, muzikos arba video autoriui rengiant naują kūrinį (spektaklį) ar jų visumą (festivalį, tematinį ciklą ar pan.), planuojant jų apipavidalinimą ir technines sąlygas;
- kūrinio (spektaklio) arba jų visumos techninių sąlygų ir specifikacijų išpildymas rodymo, pristatymo ar sklaidos metu.

Profesionalaus režisieriaus padėjėjo (paprastai ši profesija naudojama tik didesniuose teatruose arba didesnio formato, kai reikia koordinuoti keleto skirtingų meninių ir scenos tarnybų veiksmus, kūriniuose), veiklos

- naujo kūrinio (spektaklio) rengimo repeticijų darbo organizavimas, asistavimas kūrinio choreografui ar režisieriui;
- viešo rodymo/atlikimo parengimas ir koordinavimas, užtikrinant profesionalius visų tarnybų veiksmus kūrinio (spektaklio) tinkamam atlikimui.

Profesionalaus šokio kūrinio (spektaklio) kostiumų meistro (paprastai ši profesija naudojama tik didesniuose teatruose arba didesnio formato kūriniuose, spektakliuose, kai reikia koordinuoti didelio kostiumų kiekio parengimą, tinkamą pateikimą atlikėjams, koregavimą ar keitimą rodymo metu bei jų tinkamą išvalymą ir sutvarkymą po ar tarp rodymų) veiklos

- techninė pagalba kostiumų dailininkui, choreografui, režisieriui, vadybininkui, rengiant naują kūrinį (spektaklį) ar jų visumą (festivalį, tematinį ciklą ar pan.);
- tinkamo kostiumų parengimo ir pateikimo kūrinio (spektaklio) rodymui užtikrinimas bei jų pateikimas atlikėjams greta pasirodymo erdvės;
- kostiumų išvalymo ir sutvarkymo po ar tarp rodymų užtikrinimas.

Grimo ir / arba šukuosenos meistro (paprastai ši profesija naudojama tik didesniuose teatruose arba didesnio formato kūriniuose, spektakliuose, kai reikia koordinuoti didelio atlikėjų kiekio nugarinimą ir sušukavimą, tinkamą grimą bei šukuosenų koregavimą ar keitimą rodymo metu) veiklos

- techninė pagalba kostiumų dailininkui, choreografui, režisieriui, vadybininkui, rengiant naują kūrinių (spektaklių) ar jų visumą (festivalį, tematinį ciklą ar pan.);
- tinkamo grimų, kaukių ir šukuosenų (perukų) parengimo ir pateikimo kūrinio (spektaklio) rodymui užtikrinimas bei pritaikymas atlikėjams prieš kūrinio (spektaklio) rodymą ir paties rodymo metu greta pasirodymo erdvės;
- kaukių ir šukuosenų (perukų) išvalymo ir sutvarkymo po ar tarp rodymų užtikrinimas.

Profesionalaus šokio srities vertintojo veiklos

- medžiagos rinkimas, tyrimas, susijęs su šokio sritimi, žanru ar vertintinu kūriniu (spektakliu) arba jų serija (festivalio programa ar pan.);
- kūrybinio ar mokslo veikalų, recenzijos, straipsnio, interviu ar kitokio teksto rašymas, susijęs su šokio sritimi, žanru, konkrečiu kūriniu (spektakliu), festivaliu ar jų įvertinimu;
- interaktyvus dalyvavimas viešuose renginiuose, susijusiuose su šokio sritimi, jos populiarinimu bei refleksija;
- profesinės kvalifikacijos tobulinimas – profesinių įgūdžių bei žinių, reikalingų šokio meno analizei ar refleksijai, tobulinimas.

Šokio srities veiklomis sukuriami pagrindiniai produktai, paslaugos ir jų aprašymai

Pagrindinės srities veiklos

Šokio kūrinys – spektaklis, miniatiūra ar kito žanro kūrinys ir jo sukūrimą apimančias procesas

Šokio ugdymo veikla – meistriškumo, kvalifikacijos kėlimo kursai, kūrybinės dirbtuvės, laboratorijos, seminarai ir panašios šokio ugdymo ar ugdymo šokiu veiklos

Šokio projektų ar renginių ciklas – festivalis, sezonas, pristatymų serija ar pan.

Šokio dokumentavimas, vertinimas ir leidyba – šokio kūrinių ar procesų dokumentavimo, paveldo išsaugojimo; analitinio ir kritinio vertinimo; šokio leidinių rengimo ir leidybos veiklos

Šokio vadyba – vadybos, finansų paieškos ir sąskaitybos, projektų vykdymo, viešinimo, tarptautinė tinklaveikos ir panašios veiklos, kuriomis organizuojamas srities darbas

Šokio rezidencijos – šiuolaikinė tarptautiškai nusistovėjusi profesinės veiklos forma, labiausiai susijusi su naujų kūrinių inicijavimu, repetavimo ar profesinių mainų su kitos šalies ar vietovės bendruomene veiklomis.

Antrinės srities veiklos

Šokio kūrinio (spektaklio) dramaturgija – libretas, scenarijus, pjesė, inscenizacija, kitoks kūrybinis tekstas, kuriuo remiantis kuriama choreografija, bendras spektaklio vaizdas

Šokio kūrinio (spektaklio) choreografija arba režisūra – kūrinio šokio ir vaidybos priemonių visuma, kurią paprastai (bet ne visada) kuria choreografas arba režisierius

Vaidmuo – arba epizodas, variacija – šokio kūrinio individualus segmentas, kurį kuria ir atlieka šokėjas / atlikėjas

Šokio kūrinio (spektaklio) repeticija – individualių arba grupinių užsiėmimų, kurių metu kuriami ir kartojami kūrinio epizodai ar jų grupės, visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) šviesos – kūrinio meninio apšvietimo visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) scenografija – kūrinio erdvės meninio apipavidalinimo visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) garsas – 1) muzikos kūrinys, kurio pagrindu sukurtas šokio kūrinys; 2) kūrinio muzikinio arba garsinio apipavidalinimo visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) garso atlikimas – 1) kūrinio muzikos arba garsinio apipavidalinimo gyvas atlikimas rodymo metu; 2) kūrinio muzikos arba garsinio apipavidalinimo gyvas atlikimas įrašo ar fonogramos, skirtų kūrinio rodymui, metu

Šokio kūrinio (spektaklio) vaizdo projekcijos – vaizdo ar projekcijų visuma, skirti kūriniai rodyti, jo meninei idėjai apipavidalinti

Šokio kūrinio (spektaklio) kostiumai – specialiai atlikėjų apranga (ir avalynė), su kuria jie dalyvauja atlikdami kūrinį

Šokio kūrinio (spektaklio) grimas ir / arba šukuosenos – specialus atlikėjų grimas arba šukuosenos (perukai), skirti kūrinio meninei idėjai apipavidalinti

Šokio kūrinio (spektaklio) įrašas – skaitmeninis arba audiovizualinis kūrinio įrašas, skirtas jo sklaidai arba dokumentavimui, atminimui išsaugoti

Šokio užrašymas – kūrinyje naudojamų judesių ir jų junginių užrašymo sistema, naudojama sukurtai choreografijai išsaugoti

Šokio rekonstravimas – kūrinio atkūrimas pagal išsaugotus / išlikusius originalaus kūrinio sukūrimo duomenis, atliekamas remiantis šokio užrašymu arba / ir vaizdo įrašu, arba / ir išlikusiais piešiniais ar nuotraukomis, arba / ir pirmųjų kūrinio atlikėjų atmintimi

Šokio pratybos / trenavai – kasdieniniai arba tam tikru ritmiškumu pasikartojantys šokio technikų užsiėmimai, kurių tikslas yra išlaikyti fizinę atlikėjų formą, judesių ir jų kombinacijų atlikimo įgūdžius

Šokio kūrybinės dirbtuvės – meistriškumo, kvalifikacijos kėlimo kursai, kūrybinės dirbtuvės, laboratorijos, seminarai ir pan. renginiai, skirti profesiniams įgūdžiams tobulinti

Šokio rezidencijos – šiuolaikinė tarptautiškai nusistovėjusi profesinės veiklos forma, labiausiai susijusi su naujų kūrinų inicijavimu, repetavimo ar profesinių mainų su kitos šalies ar vietovės bendruomene veiklomis

Šokio stažuotės – profesinė išvyka, paprastai – ilgalaikė, į kitos šalies ar vietovės šokio organizaciją, skirta kūrybinei ar profesinei patirčiai perimti

Šokio konferencijos – renginiai, kuriuose kartu susirinkę skirtingų institucijų atstovai keičiasi teorinėmis arba praktinėmis profesinėmis žiniomis

Straipsniai, analitiniai arba moksliniai tekstai apie šoki – viešai, masinėje arba siauroje profesinėje žiniasklaidoje ar viešuose informacijos šaltiniuose skelbiami profesionalūs tekstai įvairiomis šokio srities temomis

Humanitariniai tyrimai apie šoki – šokio srities problemų ir reiškinų moksliniai tyrimai

Leidiniai apie šoki – specializuoti šokio srities arba jai skirti leidiniai

Paskaitos apie šoki – specializuotos paskaitos apie šoki, įvairias jo disciplinas ir su juo susijusias temas

Informacija apie šoki – informacijos apie šokio sritį kaupimas, apdorojimas ir sklaida, šokio duomenų bei informacijos bazių tvarkymas

Šokio sklaida – šokio kūrinų ar projektų sklaida, pristatymai kitose šalies vietovėse arba užsienyje

Tarptautinė šokio tinklaveika – profesinių kontaktų su partneriais ar kolegomis kitose šalyse mezgimas ir palaikymas, tarptautinių partnerysčių ir bendradarbiavimo veiklų vystymas

Šokio vadyba – srities profesionalios organizacijos ar institucijos (Šokio namų, centro, teatro ar pan.) arba trumpalaikio šokio projekto bendroji vadyba, apimanti ir finansų paiešką, sąsąskaitybą, veiklų viešinimą, projektų vykdymą ir pan.

Šokio terapija – šokio ir judesių priemonėmis vykdomos terapijos, t. y. sveikatos gerinimo ar susirgimų prevencijos veiklos

Šokio srities Procesas ir Projektas

Profesionaliosios šokio srities kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kita) atžvilgiu

Profesionaliosios scenos meno kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kita) atžvilgiu

Profesionaliosios šokio srities procesai ir konkretūs projektai įtraukia kūrėjus, teoretikus ir auditoriją panašiai, kaip ir kitos scenos menų sritys – teatras, muzika, cirkas ar tarpsritiniai scenos reiškiniai.

Procesų struktūra techniškai yra panaši, pagrindiniai srities profesionalai rengiami tose pačiose arba susijusiose mokyklose, dalis jų vyksta bendrose menų įstaigose.

Šokio kūrėjus iš kitų sričių išskiria tai, kad šioje srityje derinama intelektualinės kūrybos formos, turinys, ir fiziškumas, atletiškumas. Paprastai šokyje ir kūrėjai (choreografai, režisieriai), ir atlikėjai (šiuolaikinio šokio šokėjai, baletu artistai) derina abu šias savybes – vienos ar kelių šokio technikų gerą išmanymą ir fizinio kūno valdymo virtuoziskumą su intelektiniu darbu, kūrybinėmis idėjomis, geru bent jau teatro ir muzikos, dažnai – ir literatūros ar menų istorijos išmanymu. Tiesa, šis aspektas skirtingiems kūrėjams galioja skirtingu mastu. Yra baletu trupių, išpažįstančių labai tradicinį, tik klasikiniams spektakliams grįstą repertuarą, kuriam reikia maksimaliai tikslaus, virtuoziško, baletu technikos valdymo ir daugiau negu šimtą metų gyvuojančių tradicinių spektaklių kuo tikslesnio, be jokių improvizacijų ar papildomų idėjų atkūrimo. Kitame profesijos spektro gale yra šiuolaikinio šokio teatro ar performansų

kūrėjai ir jų kolektyvai, kuriantys intelektualines inovacijas, beveik nenaudojantys fizinio, besiremiantys į pačius įvairiausias žmonijos kūrybos kontekstus, naratyvus, idėjų perteikimo būdus.

Dažniausiai tai trumpalaikės profesijos sritis atlikėjams, artistams. Tiek baletė, tiek šiuolaikiniame šokyje vyraujanti profesinės karjeros trukmė yra 15-20-25 metai. Iš čia – paprastai labai intensyvi asmeninė karjera, ir sudėtingas profesijos keitimo laikotarpis. Labai daug buvusių šokėjų galima rasti gretimose profesijose – tai režisierių padėjėjai, repetitoriai, pedagogai, būrelių ir studijų savininkai, mokytojai, treneriai, jogos meistrai, šokio organizacijų vadybininkai, taip pat kostiumų, grimo ar šukuosenų meistrai, butaforai, scenos darbininkai, šviesų ir garso režisieriai.

Tai labai margaspalvė ir įvairialypė, sinkretinė meno sritis. Todėl joje sudėtinga dirbti *choreografams* ir *teoretikams*. Profesionalūs choreografai ir šokio teoretikai paprastai turi labai gerai išmanyti skirtingus šokio žanrus bei atitinkamas istorines šios srities epochas, išsiugdyti profesinį supratimą apie kokybę ir skonį visiškai skirtingose, kartais priešingų vertybių šokio meno rūšyse, bet kartu maksimaliai gerai išmanyti teatrą (ir su juo neatsiejamaiais saitais susijusią dramaturgiją / literatūrą) bei dalies šokio pagrindą – muziką. Pageidautinas dailės, kuri supa šokį, išmanymas ir bendroji kultūros istorijos nuovoka. Tačiau ir to per maža – kuriant ar vertinant įvairių šokio rūšių kokybę, sudėtinga išsiversti be tam tikro politikos ir istorijos išmanymo, antraip gali būti sudėtinga suvokti sceninio folkloro (liaudies šokio) peripetijas Rytų Europoje arba tinkamai interpretuoti baletą Prancūzijoje ar Rusijoje procesus. Šiuolaikinio šokio procesai beveik visame pasaulyje – labai atviri, skirtingi ir laisvamaniški, juos vertinti tenka individualiai, subjektyviai. Vieningų kriterijų čia nėra ir nelabai gali būti. Juoba kad sritis sparčiai vystosi ir toliau, jungiasi ir konkuruoja su kitomis meno sritimis.

Tas pats galioja ir *žiūrovams*. Šokio publika – įvairialypė. Baletą mėgėjų sluoksnis visuomenėje paprastai persidengia su klasikinės operos ir muzikos sluoksniais. Šiuolaikiniu šokiu besizavinčiųjų grupės paprastai labai domisi šiuolaikinio teatro, performanso, kino ar cirko procesais, visuomenės valdymo ir viešųjų ryšių inovacijomis. Kadangi baletą istorija – ilgesnė, natūralu, kad jos publikos kiekiai paprastai būna kur kas didesni negu šiuolaikinio šokio. Kita vertus, didžiosiose sostinėse šiuolaikinio šokio salės dydžiu lyginasi su baletą auditorijomis. O įdomiausi ir populiariausi pastarųjų dešimtmečių šedevrai gimsta abiejų žanrų sandūroje.

Poveikio kitoms sritims (švietimui, socialinei aplinkai, sveikatos apsaugai, ekonomikai ir kita) atžvilgiu

Šokio raida savaip veikia mokymo institucijų, kuriose rengiami scenos menų profesionalai, terpe. Kadangi per pastaruosius trejetą dešimtmečius keitėsi ir politinė bei ekonominė Lietuvos sistema, atitinkamai kito ir kultūros bei ugdymo, švietimo institucijų tinklas. TSRS laikotarpio pabaigoje Lietuvoje šokio profesionalai buvo rengiami iš esmės tik dviejose vietose: ČMM rengė profesionalius baletą artistus, o Valstybinės konservatorijos (dabartinė LMTA) Klaipėdos fakultetai – vadinamojo liaudies sceninio šokio specialistus. Baletą choreografai, pedagogai ar repetitoriai anais laikais paprastai šią profesiją įgydavo Rusijos ar kai kurių kitų šios šalies respublikų didžiuosiuose miestuose. Lietuvai tapus savarankiška valstybe ir leidus laisvai

vykdyti įvairias kultūros veiklas, greta ligtolinių baletu institucijų pradėjus sparčiai vystytis ir šiuolaikinio šokio sektoriui, neišvengiamai kito ir atitinkamas švietimo sektoriaus turinys. Pirmiausia atsirado aktorių-šokėjų kursas LMTA, kuris atvedė šia instituciją iki Šokio katedros suformavimo su šiuo metu ten esančia viena BA studijų programa, kuri taip ir vadinasi „Šokis“ ir kurioje galima specializuotis dviem kryptimis: šiuolaikinio šokio ir klasikinio šokio. Šią aukštojo mokslo instituciją jau baigė keletas, nors ir skirtingai besivadinusių specializacijų, bet būtent šokio rinkai skirtų kursų. Vėliau vietoj buvusios liaudies šokio specializacijos ČMM atsirado šiuolaikinio šokio specializacija, kurios rezultatai dabar akivaizdūs – vienas po kito jos auklėtiniai stoja į geriausias Vakarų šiuolaikinio šokio mokyklas. Tuo tarpu choreografijos katedra Klaipėdoje mutuoja jau ilgus metus ir vietoj ankstesnės specializacijos irgi tampa vienu iš vaisingai dirbančių šiuolaikinio šokio kultūros židinių.

Kadangi šokio vystymosi Lietuvoje procesai labai susiję su sklindančiomis iš Vakarų pasaulio pozityviomis patirtimis, kartu ateina ir kiti kontekstiniai procesai. Šokio bendruomenės pokyčiai ir čia verdančios idėjos veikia ir kitus reiškinius Lietuvos visuomenėje. Pavyzdžiui, gretimus scenos menus, ypač teatrą ir cirką. Šiuolaikinės choreografijos veikalai pamažu atsiranda iki šiol tik tradicinius baletu spektaklius kūrusiose valstybinėse baletu trupėse. Su šokiu susijusių projektų atsiranda ir kitų scenos menų tarptautiniuose festivaliuose – „Gaidoje“, „Sirenose“, Kristupo festivalyje ir pan. Šokio spektaklių jau imasi ir valstybiniai dramos teatrai – 2019 m. Auksinis scenos kryžius šokio srityje atiteko Lietuvos nacionalinio dramos teatro šokio spektakliui. Kita vertus, kartu su šiuolaikinio šokio idėjų atėjimu sklinda ir su šios srities profesijomis susijusios kitos idėjos – sveiko gyvenimo būdo (nes tai natūrali ilgaamžės profesijos siekiančių šios srities profesionalų elgsena), subalansuoto maitinimosi, vartotojiškumo mažinimo ir pan. Kinta ir šalies scenos menų profesionalų sluoksnio socialinė struktūra, – iš dalies ir dėl šiuolaikinio šokio procesų įtakos joje sparčiai daugėja savarankiškai kūrybinį darbą dirbančių asmenų.

Šokio plėtra Lietuvoje labai prisidėjo prie ekonominių kultūros sektoriaus pokyčių. Viešojo įstaiga Lietuvos šokio informacijos centras buvo viena pirmųjų nevyriausybinių organizacijų profesionaliosios kultūros sferoje. Jos veiksmai ir projektai greta įtakos kūrybinėms sektoriaus veikloms keitė ir ekonominę jo struktūrą. Pagalba nepriklausomiems choreografams labai prisidėjo prie besiformavusio nevyriausybinių scenos menų organizacijų sektoriaus plėtros ir finansavimo kultūrai įvairovės. Būtent ši organizacija ir šokio sektorius stovėjo prie ekonomiškai naujoviško profesionalių scenos menų darinio – šiuolaikinių scenos menų inkubatoriaus Menų spaustuvės Vilniuje atsiradimo ir vystymo, o tai lėmė ir panašaus darinio Klaipėdoje – Kultūros fabriko – atsiradimą. Kartu būtent šiuolaikinio šokio sektorius labai buvo politinė atrama visuomenėje steigiant LKT kaip visiškai naują mūsų šaliai profesionaliosios kultūros ir menų finansavimo modelį. Būtent šokio sektorius yra bene aktyviausias tarp scenos menų savarankiškai dirbančiųjų sektorius ir taip prisideda prie savo pragyvenimu besirūpinančių profesionalų sluoksnio kultūroje stiprėjimo. Būtent šokio sektorius yra labai atviras tarptautiniams kultūros mainams, profesionalų mobilumui ir taip visuomenėje prisideda prie atviros ekonomikos idėjų. Kadangi jame beveik nėra kalbos ir atlikimo technikos barjerų, stiprus klasikinio baletu profesionalas iš Vinių gali tiesiai iš lėktuvo keliauti į repeticiją ar, tradicinių spektaklių versiją atvejais, netgi tiesiai į sceną dalyvauti spektaklyje kur nors Taline, Paryžiuje ar

Toronte. Šiuolaikinio šokio profesionalai iš visiškai skirtingų visuomenių netgi su minimaliu kalbiniu bagažu paprastai nesunkiai randa kalbą kontaktinės improvizacijos užsiėmimo ar kokio išradingesnio choreografo kūrybinėje laboratorijoje. Kaip jau minėta, vien 2018 m. 9 trupės šio sektoriaus trupės iš Lietuvos surengė 110 pasirodymų 23 pasaulio valstybėse, taip ir vystomos kultūros eksporto veiklos, ir prisidedama prie šalies reprezentacijos bei minkštosios įtakos pasaulyje.

Tačiau dėl to, kad susijęs su fizine veikla, šokio sektorius susiduria ir su nuolatine traumų problema, – jam tenka nuolat susidurti ir su sveikatos apsaugos sistema. Labai dažnai tai būna tie patys specialistai, kurie gydo sportininkų traumas ar rūpinasi jų maitinimosi subalansavimu, tačiau yra ir temų, kurios čia sprendžiamos savaip. Šokio profesijai labai svarbūs kūno ir organizmo ilgaamžiškumo aspektai, todėl ir sveikatos apsaugai tenka spręsti būtent juos.

Poveikis sveikatos apsaugos sričiai atsiranda ir per meninės terapijos, šiuo atveju šokio, judesio, terapijos, veiklas bei projektus. Šokio sektorius yra vienas aktyviausių besivystančios meninės terapijos rinkos dalyvių – ir Lietuvoje, ir kitose valstybėse.

Šokio srities projektas

Šokio srities projektas gali apimti bet kurią vieną, keletą ar keliolika veiklų (nurodytų šio tyrimo Pirminių ir Antrinių srities veiklų aprašymuose), bet kokią jų jungtį ar kombinaciją. Paprastai šokio srities projekto pagrindinė naudojama raiškos priemonė būna ta ar kita šokio rūšis, žanras, technika ar jų dermė. Šokis gali būti ir šios srities projekto, kuriame kitų sričių raiškos priemonėmis, tema, turinys, turinio dalis arba ašis. Dalis šokio srities projektų būna labai susiję su teatro ar / ir muzikos sritimis, tačiau gali būti ir sąsajų su dailės, kino ar literatūros sritimis. Sistemškai šokio sritis artimiausia teatro sričiai, tačiau apima ir kai kurias veiklas ar aspektus, kurie nėra būdingi teatrui, pavyzdžiui, kasdienes pratybas, fizinės formos palaikymo būtinybę, atlikėjų karjeros trumpaamžiškumą ir pan.

Kriterijų sąrašas

Tinkamam projektų vertinimui rekomenduotinas toks kriterijų sąrašas:

1. Projekto kokybė.
2. Paraiškovo (ir / arba projekto dalyvių) patirtis.
3. Projekto naujoviškumas.
4. Projekto svarba srities raidai.
5. Projekto vadyba.

Kriterijų aprašas

Projekto kokybė įprastomis sąlygomis turėtų apimti tokius aspektus: idėjos (-ų) kokybė ir originalumas, meninių bei kultūrinių vertingųjų savybių visuma, dalyvių sudėties profesionalumas ar išskirtinumas.

Paraiškovo (ir / arba projekto dalyvių) patirtis turėtų apimti paraiškovo ir / arba projekto dalyvių ligšiolinės veiklos kokybę ir / arba originalumą, ir / arba reikšmingumą profesinei bendruomenei arba plačiajai visuomenei, svarbą srities plėtrai ir raidai.

Projekto naujoviškumo kriterijus turėtų atspindėti projekto naujoviškumą srities (ar vienos jos rūšių arba žanrų) arba jos istorinės patirties kontekste.

Projekto svarbos srities raidai kriterijus turėtų vertinti jo vaidmenį srities plėtrai, įtvirtinimui arba stabiliai raidai, atsižvelgti į tai, kiek siūlomos veiklos atitinka bendruosius profesinės bendruomenės stabilumo poreikius ir auditorijos lūkesčius nuolat vartoti kokybišką kultūros produkciją.

Projekto vadybos kriterijus turėtų vertinti projekto sąmatos / finansinį / ekonominių pagrindumą, planuojamų įkainių atitikimą vertinimo laikotarpio rinkos kainų lygiui, projekto vadybos pajėgumus ir siūlomų vadybinių sprendimų racionalumą, kai tai taikytina – viešinimo plano efektyvumą.

Rodiklių sąrašas

Šios ataskaitos autorius laikosi nuostatos, kad universalių objektyvių rodiklių, leidžiančių vertinti meninės kūrybos procesus, nėra. Tas ar kitas projektas gali surinkti labai didelius žiūrovų kiekius, tačiau būti visiškai nevertingas meniniu požiūriu ar būti nereikšmingas pačios srities kontekste. Projektas gali būti labai naujoviškas ir svarbus sričiai, tačiau turėti labai mažus žiūrovų rodiklius. Kita vertus, projektas gali būti visiškai nenaujoviškas, tačiau svarbus konkrečiau kūrėjo kūrybai arba jo per ilgus metus išsiugdytos auditorijos poreikiui vartoti kokybišką kultūrą. Žiniasklaidos vertinimų skaičius arba teigiamų ir neigiamų vertinimų santykis galiotų tik tuo atveju, jei būtų laikoma, kad visos žiniasklaidos priemonės yra nepriklausomos ir kompetentingos vertinti sritį, tačiau taip nėra. Šiais laikais žiniasklaidos ar atskirų vertintojų vertinimus taip pat galima įsitraukti į projekto sąmatą ir pirkti kaip paslaugas. Gali būti ir taip, kad siūloma veikla yra naujoviška ir svarbi kad ir komerciškai orientuoto sektoriaus ar kažkurio jo segmento vystymuisi, todėl yra iš dalies finansuotina. Ligšiolinės Lietuvoje naudojamos kultūros ir meno vertinimo rodiklių sistemos, autoriaus nuomone, yra iš esmės beprasmės ir neefektyvios. Tą liudija ir kai kurių šalių kultūros finansavimo fondų ataskaitų formos, kuriose neprašoma pateikti jokių rodiklių, – tiksliai laisva forma aprašyti projekto įvykdymo procesą.

Vieninteliai objektyvūs projekto vertinimo rodikliai gali būti subjektyvių aspektų visuma – kiek jo vykdymas atitiko paties projekto paraiškoje nusimatytas gaires ir planus bei kaip projektą / veiklą vertina profesinė bendruomenė ir plačioji visuomenė.

Bendrosios statistikos dėlei verta projektų vykdytojų prašyti pateikti kai kuriuos rodiklius, tačiau norėtusi daryti pabrėžti, jog tai netinka kaip paties projekto vertinimas ir turėtų būti bendrosios kultūros statistikos, apimančios ir valstybines bei savivaldybines biudžetines organizacijas, ir nevyriausybinį (NVO), ir komercinį privatų sektorius, dalis. Be to, vertėtų leisti subjektams patiems pasirinkti, kokias rodiklių kategorijas pateikti, nes skirtingiems projektams taikytini skirtingi rodikliai:

1. Sukurtų / surengtų / paskleistų produktų skaičius.
2. Pasiektos auditorijos dydis (žiūrovų skaičius).
3. Dalyvių skaičius.
4. Teritorinė sklaida (pasiekti miestai ar kitos vietovės).

Rodiklių aprašas

Sukurtų / surengtų / paskleistų produktų / paslaugų kiekis. Rodiklis turėtų įvardyti tikslų sukurtų kūrinių arba surengtų renginių, sklaidoje pristatytų projektų arba suteiktų paslaugų skaičių. Tai gali apimti įvairias veiklas ir produktus – ir meno kūrinius, ir ugdymo projektus ir leidinius, straipsnius, išleistus DVD, ir kt.

Auditorijos dydis. Rodiklis turėtų įvardyti, kai tai įmanoma, tiksliai pasiektos auditorijos statistiką, kurios kategorijos skirtingose veiklose gali skirtis, – spektaklių ar festivalių atveju tai renginio žiūrovų, ugdymo veiklų atveju – renginių dalyvių, parduotų leidinių atveju – nupirktų egzempliorių ar knygą bibliotekose užsisakusių skaitytojų kiekiai. Būtina atkreipti dėmesį, kad ne visada auditorijos dydį įmanoma išmatuoti, arba norint tai padaryti reikėtų neadekvačių laiko ir finansinių sąnaudų, – pavyzdžiui, šokio spektaklių DVD išsiuntimas į kitų šalių šokio informacijos centrus ar infotekas ne visada gali būti lengvai apskaitomas, be to, tokie DVD gali būti naudojami ilgiau negu metus, kai skaičiuojami projektų rezultatai; spektaklių atvirose erdvėse auditorija dažnai yra sunkiai suskaičiuojama ir t. t.

Dalyvių skaičius. Šiame rodiklyje rekomenduotina nurodyti paties projekto dalyvių statistiką. Tačiau vertėtų tai išdiskutuoti su kitų scenos menų sričių ekspertų grupėmis ir turėti apibendrintus aprašus. Nes skirtingų veiklų kategorijose šis rodiklis gali būti skirtingai apibūdinamas. Pvz., spektaklio ar festivalio atveju tai būtų kūrybinės, vadybinės ir techninės projekte dalyvaujančių asmenų grupės, ugdymo veiklos atveju – labiausiai vadybininkų ir pedagogų / seminarų vedėjų ar pan. grupės, leidinių atveju – autorių ir vadybininkų grupės.

Teritorinė sklaida. Kai tai įmanoma, šis rodiklis turėtų atspindėti, kuriuose miestuose, miesteliuose ar rajonuose, kokiam jį skaičiuje buvo pristatytas konkretus projektas / kūrinys ar surengta ugdymo veikla. Tačiau daliai veiklų persikeliant į

virtualiąją erdvę šis rodiklis kai kuriais atvejais tampa nebeaktualus arba per brangus nustatyti (pvz., reikėtų analizuoti visų prisijungimų prie kūrinio nuorodos internete duomenis).

Pastaba

Bendra pastaba dėl srities raidos ir projektų vertinimo kriterijų bei rodiklių: būtina surengti visų sričių, o ypač scenos menų sričių, ekspertų bendras diskusijas apie šiuos aspektus ir siekti parengti bendrus sričių raidos ir projektų vertinimo kriterijus ir rodiklius. Ekspertų patirtys, sričių plėtros šalyje fazės – labai skirtingos, siūlymų formuluotės gali smarkiai skirtis, tačiau panašaus formato kūrybinėms veikloms turėtų būti taikomi panašūs vertinimo principai. Pavyzdžiui, neturėtų vienoje srityse būti vertinamas auditorijos masiškumas, o kitose – tik sukurtų kūrinių kiekis, vienoje – tik žiūrovų skaičius, nevertinant regioninio pasiekiamumo, o kitose – tik regioninė sklaida, nevertinant bendro žiūrovų skaičiaus, ir t. t.

Prieinami šokio srities duomenys ir ataskaitai rengti naudoti šaltiniai

1. Selma Jeanne Cohen: International Encyclopedia of DANCE. New York, Oxford: Oxford University Press, Vol. 1-6. 2004.
2. Debra Craine, Judith Mackrell: The Oxford Dictionary of Dance. Oxford University Press. 2000, 2004.
3. Ю.Н.Григорович (главный редактор): Энциклопедия “БАЛЕТ”. Москва, издательство „Советская Энциклопедия“. 1981.
4. Большая российская энциклопедия. БРЭ. 2005–2019. Prieiga per internetą: <https://bigenc.ru/>.
5. Encyclopædia Universalis. Encyclopædia Universalis France. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.universalis.fr/>.
6. Encyclopædia Britannica. Encyclopædia Britannica, Inc. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/>.
7. Visuotinė lietuvių enciklopedija. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. 2020. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/>.
8. Lietuvos Respublikos Seimas. Dokumentų paieška. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/documentSearch/lt>.
9. Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė. Prieiga per internetą: <https://www.vkontrolė.lt/>.
10. Ministère de la Culture. Prieiga per internetą: <https://www.culture.gouv.fr/>.
11. Kulturstiftung des Bundes. Prieiga per internetą: www.kulturstiftung-des-bundes.de.
12. Taiteen edistämiskeskus (Taike). Prieiga per internetą: www.taike.fi.
13. Regjeringen.no, Kulturdepartementet. Prieiga per internetą: <https://www.regjeringen.no/no/dep/kud/id545/>.
14. Arts Council England. Prieiga per internetą: <https://www.artscouncil.org.uk/>.
15. Oficialiosios statistikos portalas. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/>.
16. Lietuvos šokio informacijos centras. Prieiga per internetą: <http://dance.lt/new/>.

Santrauka

Šokio srities apibrėžimas

Svarstytiną toks šokio srities apibrėžimas:

„Bendriausia prasme šokis yra gebėjimas judėti tam tikru būdu erdvėje ir laike, kuris tampa arba gali būti suvokiamas ritmo ir choreografinės kompozicijos dėka. Spontaniškas ar organizuotas šokis dažnai yra jausmo ar tam tikros situacijos raiška, jį gali lydėti mimika, kuria siekiama padaryti jį suprantamesnį. Jį dažnai lydi garsai, tačiau šokis gali būti atliekamas ir tyloje; šokis neretai kuriamas ir atliekamas pagal muziką, tačiau gali būti ir priešingai – muzika kuriama pagal šokį; šokis gali vaizduoti ar apipavidalinti tam tikrą siužetą ar turinį, tačiau gali būti ir abstraktus. Dvi šokio meno koncepcijos – šokis kaip galingas impulsas ir šokis kaip meistriškos choreografijos menas, praktikuojamas nedaugelio profesionalų – yra dvi svarbiausios jungiančiosios idėjos, besidriekiančios per bet kokius šios sąvokos apibūdinimus. Profesionalusis šokis šių laikų kontekste yra laikomas scenos arba atlikėjų menų sritimi, apimančia įvairių žanrų šokio spektaklių arba miniatiūrų kūrimą, rodymą ir kitokias su tuo susijusias veiklas.“

Šokio srities veiklų sąrašas

Šokio meno kūrėjo (atlikėjo) ar / ir jų grupės veiklos

- Kūrybinis / meninis tyrimas – sumanytos kūrinio temos ar idėjos (klasikiniame baletе – spektaklio istorinio konteksto ir ankstesnių choreografinių redakcijų) tyrimas, pasitelkiant patirtį bei teorines žinias;
- individualus pasirengimas vaidmens (variacijos, epizodo) atlikimui, scenarijaus / libreto / dramaturgijos, choreografijos, kostiumų, šviesų, scenografijos, muzikos / garso, videoprojekcijų ir kitų sudėtinių spektaklio dalių sukūrimui;
- dramaturgijos (libreto, scenarijaus, naratyvo, pjesės ar jos inscenizacijos), neverbalinio siužeto, literatūros kūrinio kaip šokio kūrinio pagrindo sukūrimas ar pritaikymas, skirtas pastatymui scenoje;
- kūrinio (spektaklio) choreografijos kūrimas arba režisavimas – įvairių šokio meno raiškos priemonių (šokimo, vaidybos, dramaturgijos, kostiumų, šviesų, scenografijos, muzikos ar garso, vaizdo projekcijų ir kt.) sujungimas į meninę visumą, siekiant išreikšti meninę ar ideologinę kūrinio idėją arba idėjų visumą;

- vaidmens (variacijos, epizodo) sukūrimas, pasitelkiant judesio ir kitas psichofizines priemones;
- kostiumų sukūrimas, spektaklio veikiančių asmenų aprangos pritaikymas spektaklio meninei idėjai;
- spektaklio šviesų sukūrimas – spektaklio apipavidalinimas šviesos įrangos priemonėmis siekiant meninės idėjos įgyvendinimo;
- scenografijos ir / ar rekvizito sukūrimas – pasirinktos erdvės vizualiosios pusės pritaikymas meninei spektaklio idėjai;
- spektaklio muzikos arba garso sukūrimas – spektaklio garsinis apipavidalinimas siekiant meninės idėjos įgyvendinimo;
- spektaklio vaizdo projekcijų sukūrimas – spektaklio apipavidalinimas vaizdinėmis arba vaizdinės grafikos priemonėmis siekiant meninės idėjos įgyvendinimo;
- (naujo) kūrinio (spektaklio) repeticijos – solinis ar grupinis spektaklio dalyvio (-ių), techninio ir kūrybinio personalo, pasirengimas (naujam) kūrinii (spektakliui) arba jo pakartotiniam rodymui repertuare;
- viešas rodymas / atlikimas – kūrinio (spektaklio) rodymas dalyvaujant vienam ar daugiau šokėjų / atlikėjų ir aptarnaujančiam personalui, pasitelkiant vieno scenos menų raiškos priemones arba tam tikrą jų kompleksą;
- šokio meno atlikėjo profesinės formos palaikymas – kasdienės / periodiškai rengiamos pratybos, trenavai;
- šokio meno kūrėjo (atlikėjo, choreografo, repetitoriaus ar pan.) profesinės kvalifikacijos tobulinimas – profesinių įgūdžių, reikalingų scenos kūrybinei veiklai, palaikymas ir tobulinimas.

Profesionalaus repetitoriaus veiklos

- vadovavimas kasdienėms / periodiškoms tam tikros šokėjų grupės pratyboms, trenavams;
- naujo kūrinio (spektaklio) rengimo ar atskirų jų segmentų (variacijų, epizodų) repeticijos, asistavimas kūrinio choreografo ar režisieriui;
- sukurtojo kūrinio (spektaklio) kartojimo (atkūrimo) skirtingų dalių, epizodų, repeticijų plano jo pakartotiniam rodymui repertuare ar sklaidoje sudarymas;
- sukurtojo kūrinio (spektaklio) kartojimo (atkūrimo) repeticijos jo kartotiniam rodymui repertuare ar sklaidoje.

Profesionalaus šokio užrašymo ir atkūrimo specialisto veiklos

- sukurto šokio kūrinio (spektaklio) užrašymas pagal tam tikrą sistemą (geriausiai žinomos – Rudolfo Labano ir ir Rudolfo Benesho);
- anksčiau sukurto šokio kūrinio (spektaklio) atkūrimas pagal išsaugotus / išlikusius originalaus kūrinio sukūrimo duomenis, atliekamas remiantis šokio užrašymu arba / ir vaizdo įrašu, arba / ir išlikusiais piešiniais ar nuotraukomis, arba / ir pirmųjų kūrinio atlikėjų atmintimi.

Profesionalaus šokio vadybininko veiklos

- institucijos ar neformalios grupės, veikiančios šokio ir su ja susijusioje srityje, bendroji vadyba;
- su kūrybinėmis šokio meno veiklomis susijusių paraiškų ar prašymų suteikti finansavimą rengimas;
- projektų ar programų sąmatų rengimas, sudarymas ir jų priežiūra;
- su kūrybinėmis šokio meno veiklomis susijusių sutarčių rengimas, sudarymas ir atsakomybė už jas;
- šokio trupės ar kitokios su šokiu susijusios organizacijos, kūrybinės grupės ar festivalio programos rengimas ar sudarymas, repertuaro planavimas – konceptuali numatomų statyti ar pristatyti kūrinių (spektaklių) ir kitų veiklų visuma;
- vykdomų kūrybinių šokio meno projektų vadyba ir priežiūra;
- kūrinių (spektaklio) repetavimo bei viešo rodymo bendrasis koordinavimas;
- sklaidos vadyba – kūrinių (spektaklių) rodymas išvykose Lietuvoje arba užsienio šalyse;
- kompleksinio šokio renginio (festivalio, teminio ciklo ar pan.) organizavimas;
- šokio projektų ataskaitų rengimas ir teikimas;
- edukacinės veiklos organizavimas – ugdymo veiklos, kuriose naudojamas ar pasitelkiamas
- šokio meno turinys bei / arba raiškos priemonės;
- šokio meno projektų viešųjų ryšių ir rinkodaros vadyba.

Profesionalaus šokio kūrinio (spektaklio) techniko (šviesų, garso arba scenos) veiklos

- techninė pagalba choreografui, režisieriui, vadybininkui, šviesų arba scenografijos dailininkui, garso, muzikos arba vaizdo įrašo autoriui rengiant naują kūrinį (spektaklį) ar jų visumą (festivalį, tematinį ciklą ar pan.), planuojant jų apipavidalinimą ir technines sąlygas;
- kūrinio (spektaklio) arba jų visumos techninių sąlygų ir specifikacijų išpildymas rodymo, pristatymo ar sklaidos metu.

Profesionalaus režisieriaus padėjėjo (paprastai ši profesija naudojama tik didesniuose teatruose arba didesnio formato, kai reikia koordinuoti keleto skirtingų meninių ir scenos tarnybų veiksmus, kūrinuose), veiklos

- naujo kūrinio (spektaklio) rengimo repeticijų darbo organizavimas, asistavimas kūrinio choreografui ar režisieriui;
- viešo rodymo / atlikimo parengimas ir koordinavimas, užtikrinant profesionalius visų tarnybų veiksmus kūrinio (spektaklio) tinkamam atlikimui.

Profesionalaus šokio kūrinio (spektaklio) kostiumų meistro (paprastai ši profesija naudojama tik didesniuose teatruose arba didesnio formato kūrinuose, spektakliuose, kai reikia koordinuoti didelio kostiumų kiekio parengimą, tinkamą pateikimą atlikėjams, koregavimą ar keitimą rodymo metu bei jų tinkamą išvalymą ir sutvarkymą po ar tarp rodymų) veiklos

- techninė pagalba kostiumų dailininkui, choreografui, režisieriui, vadybininkui, rengiant naują kūrinį (spektaklį) ar jų visumą (festivalį, tematinį ciklą ar pan.);
- tinkamo kostiumų parengimo ir pateikimo kūrinio (spektaklio) rodymui užtikrinimas bei savalaikis jų pateikimas atlikėjams greta pasirodymo erdvės;
- kostiumų išvalymo ir sutvarkymo po ar tarp rodymų užtikrinimas.

Grimo ir / arba šukuosenos meistro (paprastai ši profesija naudojama tik didesniuose teatruose arba didesnio formato kūrinuose, spektakliuose, kai reikia koordinuoti didelio atlikėjų kiekio nugaravimą ir sušukavimą, tinkamą grimo bei šukuosenų koregavimą ar keitimą rodymo metu) veiklos

- techninė pagalba kostiumų dailininkui, choreografui, režisieriui, vadybininkui, rengiant naują kūrinį (spektaklį) ar jų visumą (festivalį, tematinį ciklą ar pan.);
- tinkamo grimo, kaukių ir šukuosenų (perukų) parengimo ir pateikimo kūrinio (spektaklio) rodymui užtikrinimas bei savalaikis pritaikymas atlikėjams prieš kūrinio (spektaklio) rodymą ir paties rodymo metu greta pasirodymo erdvės;

- kaukių ir šukuosenų (perukų) išvalymo ir sutvarkymo po ar tarp rodymų užtikrinimas.

Profesionalaus šokio srities vertintojo veiklos

- medžiagos rinkimas, tyrimas, susijęs su šokio sritimi, žanru ar vertintinu kūrinium (spektakliu) arba jų serija (festivalio programa ar pan.);
- kūrybinio ar mokslo veikalo, recenzijos, straipsnio, interviu ar kitokio teksto rašymas, susijęs su šokio sritimi, žanru, konkrečiu kūrinium (spektakliu), festivalium ar jų įvertinimu;
- interaktyvus dalyvavimas viešuosiuose renginiuose, susijusiuose su šokio sritimi, jos populiarinimu bei refleksija;
- profesinės kvalifikacijos tobulinimas – profesinių įgūdžių bei žinių, reikalingų šokio meno analizei ar refleksijai, tobulinimas.

Šokio srities produktų ir paslaugų sąrašas

Pagrindinės srities veiklos

Šokio kūrinys – spektaklis, miniatiūra ar kito žanro kūrinys ir jo sukūrimą apimančias procesas

Šokio ugdymo veikla – meistriškumo, kvalifikacijos kėlimo kursai, kūrybinės dirbtuvės, laboratorijos, seminarai ir panašios šokio ugdymo ar ugdymo šokiu veiklos

Šokio projektų ar renginių ciklas – festivalis, sezonas, pristatymų serija ar pan.

Šokio dokumentavimas, vertinimas ir leidyba – šokio kūrinių ar procesų dokumentavimo, paveldo išsaugojimo; analitinio ir kritinio vertinimo; šokio leidinių rengimo ir leidybos veiklos

Šokio vadyba – vadybos, finansų paieškos ir sąskaitybos, projektų vykdymo, viešinimo, tarptautinė tinklaveikos ir panašios veiklos, kuriomis organizuojamas srities darbas

Šokio rezidencijos – šiuolaikinė tarptautiškai nusistovėjusi profesinės veiklos forma, labiausiai susijusi su naujų kūrinių inicijavimu, repetavimo ar profesinių mainų su kitos šalies ar vietovės bendruomene veiklomis.

Antrinės srities veiklos

Šokio kūrinio (spektaklio) dramaturgija – libretas, scenarijus, pjesė, inscenizacija, kitoks kūrybinis tekstas, kuriuo remiantis kuriama choreografija, bendras spektaklio vaizdas

Šokio kūrinio (spektaklio) choreografija arba režisūra – kūrinio šokio ir vaidybos priemonių visuma, kurią paprastai (bet ne visada) kuria choreografas arba režisierius

Vaidmuo – arba epizodas, variacija – šokio kūrinio individualus segmentas, kurį kuria ir atlieka šokėjas / atlikėjas

Šokio kūrinio (spektaklio) repeticija – individualių arba grupinių užsiėmimų, kurių metu kuriami ir kartojami kūrinio epizodai ar jų grupės, visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) šviesos – kūrinio meninio apšvietimo visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) scenografija – kūrinio erdvės meninio apipavidalinimo visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) garsas – 1) muzikos kūrinys, kurio pagrindu sukurtas šokio kūrinys; 2) kūrinio muzikinio arba garsinio apipavidalinimo visuma

Šokio kūrinio (spektaklio) garso atlikimas – 1) kūrinio muzikos arba garsinio apipavidalinimo gyvas atlikimas rodymo metu; 2) kūrinio muzikos arba garsinio apipavidalinimo gyvas atlikimas įrašo ar fonogramos, skirtų kūrinio rodymui, metu

Šokio kūrinio (spektaklio) vaizdo projekcijos – vaizdo ar projekcijų visuma, skirti kūrinio rodymui, jo meninės idėjos apipavidalinimui

Šokio kūrinio (spektaklio) kostiumai – specialieji atlikėjų apranga (ir avalynė), su kuria jie dalyvauja kūrinio atlikime

Šokio kūrinio (spektaklio) grimas ir / arba šukuosenos – specialus atlikėjų grimas arba šukuosenos (perukai), skirti kūrinio meninės idėjos apipavidalinimui

Šokio kūrinio (spektaklio) įrašas – skaitmeninis arba audiovizualinis kūrinio įrašas, skirtas jo sklaidai arba dokumentavimui, atminties išsaugojimui

Šokio užrašymas – kūrinyje naudojamų judesių ir jų junginių užrašymo sistema, naudojama sukurtosios choreografijos išsaugojimui

Šokio rekonstravimas – kūrinio atkūrimas pagal išsaugotus / išlikusius originalaus kūrinio sukūrimo duomenis, atliekamas remiantis šokio užrašymu arba / ir vaizdo įrašu, arba / ir išlikusiais piešiniais ar nuotraukomis, arba / ir pirmųjų kūrinio atlikėjų atmintimi

Šokio pratybos / trenavai – kasdieniniai arba tam tikru ritmiškumu pasikartojantys šokio technikų užsiėmimai, kurių tikslas yra išlaikyti fizinę atlikėjų formą, judesių ir jų kombinacijų atlikimo įgūdžius

Šokio kūrybinės dirbtuvės – meistriškumo, kvalifikacijos kėlimo kursai, kūrybinės dirbtuvės, laboratorijos, seminarai ir pan. renginiai, skirti profesiniams įgūdžiams tobulinti

Šokio rezidencijos – šiuolaikinė tarptautiškai nusistovėjusi profesinės veiklos forma, labiausiai susijusi su naujų kūrinių inicijavimo, repetavimo ar profesinių mainų su kitos šalies ar vietovės bendruomene veiklomis

Šokio stažuotės – profesinė išvyka, paprastai – ilgalaikė, į kitos šalies ar vietovės šokio organizaciją, skirta kūrybinės ar profesinės patirties perėmimui

Šokio konferencijos – renginiai, kuriuose kartu susirinkę skirtingų institucijų atstovai keičiasi teorinėmis arba praktinėmis profesinėmis žiniomis

Straipsniai, analitiniai arba moksliniai tekstai apie šokį – viešai, masinėje arba siauroje profesinėje žiniasklaidoje ar viešuose informacijos šaltiniuose skelbiami profesionalūs tekstai įvairiomis šokio srities temomis

Humanitariniai tyrimai apie šokį – šokio srities problemų ir reiškinų moksliniai tyrimai

Leidiniai apie šokį – specializuoti šokio srities arba jai skirti leidiniai

Paskaitos apie šokį – specializuotos paskaitos apie šokį, įvairias jo disciplinas ir su juo susijusias temas

Informacija apie šokį – informacijos apie šokio sritį kaupimas, apdorojimas ir sklaida, šokio duomenų bei informacijos bazių tvarkymas

Šokio sklaida – šokio kūrinių ar projektų sklaida, pristatymai kitose šalies vietovėse arba užsienyje

Tarptautinė šokio tinklaveika – profesinių kontaktų su partneriais ar kolegomis kitose šalyse mezgimas ir palaikymas, tarptautinių partnerysčių ir bendradarbiavimo veiklų vystymas

Šokio vadyba – srities profesionalios organizacijos ar institucijos (Šokio namų, centro, teatro ar pan.) arba trumpalaikio šokio projekto bendroji vadyba, apimanti ir finansų paiešką, sąskaitybą, veiklų viešinimą, projektų vykdymą ir pan.

Šokio terapija – šokio ir judesių priemonėmis vykdomos terapijos, t. y. sveikatos gerinimo ar susirgimų prevencijos veiklos

Šokio srities raidos apibrėžimas

Profesionaliosios šokio srities kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kita) atžvilgiu

Profesionaliosios scenos meno kūrybos (profesionalių kūrėjų, teoretikų, auditorijos ir kita) atžvilgiu

Profesionaliosios šokio srities procesai ir konkretūs projektai įtraukia kūrėjus, teoretikus ir auditoriją panašiai, kaip ir kitos scenos menų sritys – teatras, muzika, cirkas ar tarpsritiniai scenos reiškiniai. Procesų struktūra techniškai yra panaši, pagrindiniai srities profesionalai rengiami tose pačiose arba susijusiose mokyklose, dalis jų vyksta bendrose menų įstaigose.

Šokio kūrėjus iš kitų sričių sąlyginai išskiria tai, kad šioje srityje derinamos intelektinės kūrybos formos bei turinys ir fiziškumas, atletiškas. Paprastai šokyje ir kūrėjai (choreografoi, režisieriai), ir atlikėjai (šiuolaikinio šokio šokėjai, baletu artistai) derina abi šias savybes – vienos ar kelių šokio technikų gerą išmanymą ir fizinio kūno valdymo virtuoziskumą su intelektiniu darbu, kūrybinėmis idėjomis, geru bent jau teatro ir muzikos, dažnai – ir literatūros ar menų istorijos išmanymu. Tiesa, šis aspektas skirtingiems kūrėjams galioja skirtingu mastu. Yra baletu trupių, išpažįstančių labai tradicinį, tik klasikinius spektakliais grįstą repertuarą, kuriam reikia maksimaliai tikslaus, virtuoziško baletu technikos valdymo ir daugiau negu šimtą metų gyvuojančių tradicinių spektaklių kuo tikslesnio, be jokių improvizacijų ar papildomų idėjų atkūrimo. Kitame profesijos spektro gale yra šiuolaikinio šokio teatro ar performansų kūrėjai ir jų kolektyvai, kuriantys intelektines inovacijas, beveik nenaudojantys fiziškumo, besiremiantys į pačius įvairiausių žmonijos kūrybos kontekstus, naratyvus, idėjų perteikimo būdus.

Dažniausiai tai trumpalaikės profesijos sritis atlikėjams, artistams. Tiek baletu, tiek šiuolaikiniame šokyje vyraujanti profesinės karjeros trukmė yra 15-20-25 metai. Iš čia – paprastai labai intensyvi asmeninė karjera ir sudėtingas profesijos keitimo laikotarpis. Labai daug buvusių šokėjų galima rasti gretimose profesijose – tai režisierių padėjėjai, repetitoriai, pedagogai, būrelių ir studijų savininkai, mokytojai, treneriai, jogos meistrai, šokio organizacijų vadybininkai, taip pat kostiumų, grimo ar šukuosenų meistrai, butaforai, scenos darbininkai, šviesų ir garso režisieriai.

Tai labai margaspalvė ir įvairialypė, sinkretinė meno sritis. Todėl joje sudėtinga dirbti *choreografams* ir *teoretikams*. Profesionalūs choreografoi ir šokio teoretikai paprastai turi labai gerai išmanyti skirtingus šokio žanrus bei atitinkamas istorines šios srities epochas, išsiugdyti profesinį supratimą apie kokybę ir skonį visiškai skirtingose, kartais priešingų vertybių šokio meno rūšyse, bet kartu maksimaliai gerai išmanyti teatrą (ir su juo neatsiejamaiais saitais susijusią dramaturgiją / literatūrą) bei dalies šokio pagrindą – muziką. Linkėtinas dailės, kuri supa šokį, išmanymas ir bendroji kultūros istorijos nuovoka. Tačiau ir to per maža – kuriant ar vertinant įvairių šokio rūšių kokybę, sudėtinga išsiversti be tam tikro politikos ir istorijos išmanymo, antraip gali būti sudėtinga suvokti sceninio folkloro (liaudies šokio) peripetijas

Rytų Europoje arba tinkamai interpretuoti baletu Prancūzijoje ar Rusijoje procesus. Šiuolaikinio šokio procesai beveik visame pasaulyje – labai atviri, skirtingi ir laisvamaniški, juos vertinti tenka individualiai, subjektyviai. Bendrų kriterijų čia nėra ir nelabai gali būti. Juoba kad sritis sparčiai vystosi ir toliau, jungiasi ir konkuruoja su kitomis meno sritimis.

Tas pats galioja ir *žiūrovams*. Šokio publika – įvairialypė. Baletu mėgėjų sluoksnis visuomenėje paprastai persidengia su klasikinės operos ir muzikos sluoksniais. Šiuolaikiniu šokiu besižavinčiųjų grupės paprastai kartu labai domisi šiuolaikinio teatro, performanso, kino ar cirko procesais, visuomenės valdymo ir viešųjų ryšių inovacijomis. Kadangi baletu istorija – ilgesnė, natūralu, kad jos publikos apimtys paprastai būna kur kas didesnės negu šiuolaikinio šokio. Kita vertus, didžiosiose sostinėse šiuolaikinio šokio salės dydžiu prilygsta baletu auditorijoms. O įdomiausi ir populiariausi pastarųjų dešimtmečių šedevrai gimsta abiejų žanrų sandūroje.

Poveikio kitoms sritims (švietimui, socialinei aplinkai, sveikatos apsaugai, ekonomikai ir kita) atžvilgiu

Šokio raida savaip veikia mokymo institucijų, kuriose rengiami scenos menų profesionalai, terpe. Kadangi per pastaruosius trejetą dešimtmečių keitėsi ir politinė bei ekonominė Lietuvos sistema, atitinkamai kito ir kultūros bei ugdymo, švietimo institucijų tinklas. TSRS laikotarpio pabaigoje pačioje Lietuvoje šokio profesionalai buvo rengiami iš esmės tik dviejose vietose: ČMM rengė profesionalius baletu artistus, o Valstybinės konservatorijos (dabartinė LMTA) Klaipėdos fakultetai rengė vadinamojo liaudies sceninio šokio specialistus. Baletu choreografai, pedagogai ar repetitoriai anais laikais paprastai šią profesiją įgydavo Rusijos ar kai kurių kitų šios šalies respublikų didžiuosiuose miestuose. Lietuvai tapus savarankiška valstybe ir leidus laisvai vykdyti įvairias kultūros veiklas, greta ligtolinių baletu institucijų pradėjus sparčiai vystytis ir šiuolaikinio šokio sektoriui, neišvengiamai kito ir atitinkamas švietimo sektoriaus turinys. Pirmiausia atsirado aktorių-šokėjų kursas LMTA, kuris atvedė šią instituciją iki Šokio katedros suformavimo su šiuo metu ten esančia viena BA studijų programa, kuri taip ir vadinasi „Šokis“. Joje galima specializuotis dviem kryptimis: šiuolaikinio šokio ir klasikinio šokio. Šią aukštojo mokslo instituciją jau baigė keletas nors ir skirtingai vadintų specializacijų, bet būtent šokio rinkai skirtų kursų. Vėliau vietoj anksčiau buvusios liaudies šokio specializacijos ČMM atsirado šiuolaikinio šokio specializacija, kurios rezultatai dabar akivaizdūs – vienas po kito jos auklėtiniai stoja į geriausias Vakarų šiuolaikinio šokio mokyklas. Tuo tarpu choreografijos katedra Klaipėdoje mutuoja jau ilgus metus ir vietoj ankstesnės specializacijos irgi tampa vienu iš vaisingai dirbančių šiuolaikinio šokio kultūros židinių.

Kadangi šokio vystymosi Lietuvoje procesai labai susiję su sklindančiomis iš Vakarų pasaulio pozityviomis patirtimis, kartu ateina ir kiti kontekstiniai procesai. Šokio bendruomenės pokyčiai ir čia verdančios idėjos veikia ir kitus reiškinis Lietuvos visuomenėje. Pavyzdžiui, gretimus scenos menus, ypač teatrą ir cirką. Šiuolaikinės choreografijos veikalai pamažu atsiranda iki šiol tik tradicinius baletu spektaklius kūrūsiose valstybinėse baletu trupėse. Su šokiu susijusių projektų atsiranda ir kitų scenos menų tarptautiniuose festivaliuose – „Gaidoje“, „Sirenose“, Kristupo festivalyje ir pan. Šokio spektaklių jau imasi ir valstybiniai dramos teatrai – 2019 m.

Auksinis scenos kryžius šokio srityje atiteko Lietuvos nacionalinio dramos teatro šokio spektakliui. Kita vertus, kartu su šiuolaikinio šokio idėjų atėjimu sklinda ir su šios srities profesijomis susijusios kitos idėjos – sveiko gyvenimo būdo (nes tai natūrali ilgaamžės profesijos siekiančių šios srities profesionalų elgsena), subalansuoto maitinimosi, vartotojiškumo mažinimo ir pan. Kinta ir šalies scenos menų profesionalų sluoksnio socialinė struktūra, – iš dalies ir dėl šiuolaikinio šokio procesų įtakos joje sparčiai daugėja savarankiškai kūrybinį darbą dirbančių asmenų.

Šokio plėtra Lietuvoje labai prisidėjo prie ekonominių kultūros sektoriaus pokyčių. Viešoji įstaiga Lietuvos šokio informacijos centras buvo viena pirmųjų nevyriausybinųjų organizacijų profesionaliosios kultūros sferoje. Jos veiksmas ir projektai greitai įtakos kūrybinėms sektoriaus veikloms keitė ir ekonominę jo struktūrą. Pagalba nepriklausomiems choreografams labai prisidėjo prie besiformavusio nevyriausybinųjų scenos menų organizacijų sektoriaus plėtros ir finansavimo kultūrai įvairovės. Būtent ši organizacija iš šokio sektoriaus stovėjo prie ekonomiškai naujoviško profesionaliųjų scenos menų darinio atsiradimo – šiuolaikinių scenos menų inkubatoriaus Menų spaustuvės Vilniuje atsiradimo ir vystymo, kuris lėmė ir panašaus darinio Klaipėdoje – Kultūros fabriko – atsiradimą. Kartu būtent šiuolaikinio šokio sektorius labai palaukė ir buvo politinė atrama visuomenėje steigiant KT kaip visiškai naują mūsų šaliai profesionaliosios kultūros ir menų finansavimo modelį. Būtent šokio sektorius yra bene aktyviausias tarp scenos menų savarankiškai dirbančiųjų sektorius ir taip prisideda prie savo pragyvenimu besirūpinančių profesionalų sluoksnio kultūroje stiprinimo. Būtent šokio sektorius yra labai atviras tarptautiniams kultūros mainams, profesionalų mobilumui ir taip visuomenėje prisideda prie atviros ekonomikos idėjų. Kadangi jame beveik nėra kalbos ir atlikimo technikos barjerų, stiprus klasikinio baleto profesionalas iš Vinių gali tiesiai iš lėktuvo keliauti į repeticiją ar, tradicinių spektaklių versijų atvejais, netgi tiesiai į sceną dalyvauti spektaklyje kur nors Taline, Paryžiuje ar Toronte. Šiuolaikinio šokio profesionalai iš visiškai skirtingų visuomenių netgi su minimaliu kalbiniu bagažu paprastai nesunkiai randa kalbą kontaktinės improvizacijos užsiėmimo ar kokio išradingesnio choreografo kūrybinėje laboratorijoje. Kaip jau minėta, vien 2018 m. 9 trupės šio sektoriaus iš Lietuvos surengė 110 pasirodymų 23 pasaulio valstybėse, o tokiu būdu ir vystomos kultūros eksporto veiklos ir prisidedama prie šalies reprezentacijos bei minkštosios įtakos pasaulyje.

Tačiau dėl to, kad susijęs su fizine veikla, šokio sektorius susiduria ir su nuolatine traumų problema, – jam tenka nuolat susidurti ir su sveikatos apsaugos sistema. Labai dažnai tai būna tie patys specialistai, kurie gydo sportininkų traumas ar rūpinasi jų mitybos subalansavimu, tačiau yra ir temų, kurios čia sprendžiamos savaip. Šokio profesijai labai svarbūs kūno ir organizmo ilgaamžiškumo aspektai, todėl ir sveikatos apsaugai tenka spręsti būtent juos.

Poveikis sveikatos apsaugos sričiai atsiranda ir per meninės terapijos, šiuo atveju – per šokio, judesio, terapijos veiklas bei projektus. Šokio sektorius yra vienas aktyviausių besivystančios meninės terapijos rinkos dalyvių – ir Lietuvoje, ir kitose valstybėse.

Šokio srities projekto apibrėžimas

Šokio srities projektas

Šokio srities projektas gali apimti bet kurią vieną, keletą ar keliolika veiklų (nurodytų šio tyrimo Pirminių ir Antrinių srities veiklų aprašymuose), bet kokią jų jungtį ar kombinaciją. Paprastai šokio srities projekto pagrindinė naudojama raiškos priemonė būna ta ar kita šokio rūšis, žanras, technika ar jų dermė. Šokis gali būti ir šios srities projekto, kuriame kitų sričių raiškos priemonėmis, tema, turinys, turinio dalis arba ašis. Dalis šokio srities projektų būna labai susiję su teatro ar / ir muzikos sritimis, tačiau gali būti ir jungčių su dailės, kino ar literatūros sritimis. Sistemiskai šokio sritis artimiausia teatro sričiai, tačiau apima ir kai kurias veiklas ar aspektus, kurie nėra būdingi teatrui, – pavyzdžiui, kasdienės pratybas, fizinės formos palaikymo būtinybę, atlikėjų karjeros trumpaamžiškumą ir pan.

Šokio srities raidos vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Šokio srities plėtra, institucinė kokybė	Srities raida laikytina kokybiška tada, kai srities sistemoje – panašiai kaip teatro ar muzikos srityse – susiformuos visų lygių, paprastai esančių išsivysčiusiose šalyse, savarankiška šokio kūrybos, pristatymo ir dokumentavimo subjektų sistema, galinti užtikrinti visavertį profesinį srities gyvenimą: nacionalinės / valstybinės institucijos (šio tyrimo rengimo metu tokios nebuvo nė vienos), municipalinės / miestų institucijos (jų sistemos užuomazgos jau yra), fizinių asmenų įsteigtos / privačios šokio trupės / įstaigos, individualūs kūrėjai ir skėtinės organizacijos.	Kompleksinis vertinimas
2.	Šokio srities įvairovė ir integralumas	Įvairių šokio srities žanrų bei formatų, įvairių rūšių bei kategorijų veiklų ir projektų buvimas ir naudojimas; valstybė neturėtų teikti pirmenybės kuriai vienai sričiai, turėtų būti leidžiama joms vystytis greta, ir atskirai, individualiai, ir kartu, vykdamas bendras dviejų ar keleto žanrų veiklas.	Kompleksinis vertinimas
3.	Šokio srities profesionalumas	Visų šokio žanrų, veiklų bei kategorijų rūšių profesionalumo siekiamybė, prireikus užtikrinant atitinkamą mokymą ugdymo įstaigose bei mokymosi ir fizinės formos palaikymo visą gyvenimą galimybę.	Kompleksinis vertinimas
4.	Šokio srities pasiekiamumas	Profesionalusis šokis (kaip ir kiti profesionalieji menai) turėtų būti fiziškai pasiekiamas visuose šalies miestuose, savivaldybių centruose, jų kultūros ir ugdymo įstaigose.	Profesionaliojo šokio renginių visuose savivaldybių centruose dažnumas – pavyzdžiui, bent 1 renginys per metus.
5.	Šokio srities įtraukumas	Visiems gyventojams turėtų būti sudaroma galimybė laisvalaikiu dalyvauti mėgėjiškose šokio veiklose, išlaikant galimybę geriausiems dalyvauti ir profesionaliose veiklose.	Kompleksinis vertinimas

Šokio srities raidos rodikliai

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Trupių / juridinių subjektų, vykdančių šokio veiklą, kiekis	Rodiklis turėtų indikuoti, kiek šalyje yra šokio trupių ar kitų juridinių vienetų, vykdančių šokio ar su šokiu susijusias veiklas.	Juridinių asmenų skaičius
2.	Bendras spektaklių / pasirodymų kiekis	Turėtų būti skaičiuojama, kiek šokio spektaklių ar kitokių pasirodymų šalyje įvyko per metus.	Šokio spektaklių ar pasirodymų skaičiai
3.	Jungtinio turinio renginių (festivalių ir pan.) statistika	Vertėtų rinkti statistiką apie šokio ar su šokiu susijusius festivalius, teminius sezonus ir kitus jungtinio turinio renginius, kurie paprastai būna atviresni naujovėms, eksperimentams, jaunųjų kūrėjų debiutams ir pan.	Jungtinio turinio renginių (festivalių) skaičius.
4.	Šokio eksportas	Šokio eksporto, t. y. slaidos kitose šalyse, statistika. Pagrindinė tokios statistikos dalis turėtų pateikti aplankytų šalių, jose įvykusių pasirodymų ir pasiektų žiūrovų skaičius. Siektina, kad šis rodiklis atspindėtų ir ekonominę pjąvį – kokius pajamų srautus užtikrino eksporto paslaugos, kokią dalį šios veiklos ekonominėje struktūroje sudarė pajamos iš užsienio.	Pagrindiniai rodikliai turėtų būti: metiniai eksporto veiklas vykdžiusių organizacijų skaičiai, aplankytų šalių, pasirodymų jose ir pasiektų žiūrovų (kai tokia informacija nesunkiai pasiekiamo) kiekiai, pajamos iš šių paslaugų ir jų dalis šių veiklų struktūroje
5.	Šokio pasiekiamumas	Rodiklis turėtų atspindėti profesionaliojo šokio pasiekiamumo visoje šalies teritorijoje rodiklius, pradedant nuo 60 savivaldybių centrų, kuriuose koncentruojamos pagrindinės institucijos ir visų veiklos rūšių paslaugos.	Savivaldybių ir kitų gyvenviečių, kurias per metus pasiekė profesionaliojo šokio renginiai, kiekis ir šių renginių bei pasiektos auditorijos skaičiai.

Šokio srities projekto vertinimo kriterijai

Eil. Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Projekto kokybė	Projekto kokybė įprastomis sąlygomis turėtų apimti tokius aspektus: idėjos (-ų) kokybė ir originalumas, meninių bei kultūrinių vertingųjų savybių visuma, dalyvių sudėties profesionalumas ar išskirtinumas.	Balai, nuo 0 iki 30*
2.	Paraiškovo (ir / arba projekto dalyvių) patirtis	Paraiškovo (ir / arba dalyvių) patirtis turėtų apimti paraiškovo ir / arba projekto dalyvių ligšiolinės veiklos kokybę ir / arba originalumą, reikšmingumą profesinei bendruomenei arba plačiajai visuomenei, svarbą srities plėtrai ir raidai.	Balai, nuo 0 iki 15*
3.	Projekto naujoviškumas	Projekto naujoviškumo kriterijus turėtų atspindėti projekto naujoviškumą srities (ar vienos jos rūšių arba žanrų) arba jos istorinės patirties kontekste.	Balai, nuo 0 iki 15*
4.	Projekto svarba srities raidai	Projekto svarbos srities raidai kriterijus turėtų vertinti jo vaidmenį srities plėtrai, įtvirtinimui arba stabiliai raidai, atsižvelgti į tai, kiek siūlomoms veiklos atitinka bendruosius profesinės bendruomenės stabilumo poreikius ir auditorijos lūkesčius nuolat vartoti kokybišką kultūros produkciją.	Balai, nuo 0 iki 20*
5.	Projekto vadyba	Projekto vadybos kriterijus turėtų vertinti projekto sąmatos / finansinį / ekonominį pagrįstumą, planuojamų įkainių atitikimą vertinimo laikotarpio rinkos kainų lygiui, projekto vadybos pajėgumus ir siūlomų vadybinių sprendimų racionalumą, kai tai taikytina – viešinimo plano efektyvumą.	Balai, nuo 0 iki 20*

* Balai neturėtų būti skaidomi į jokių dirbtinius žingsnius ar laiptus – ekspertams turėtų būti paliekama galimybė, atsižvelgiant į projekto specifiką ir vertinimo laikotarpio kontekstą, nurodytoje balų skalėje skirti bet kurį iš skalės balų, tarkime, skalėje nuo 0 iki 10, turėtų būti paliekama galimybė vertinti ir 0, ir 1, ir 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 ar 10 balų.

Šokio srities projekto rodikliai

Šios ataskaitos autorius laikosi nuostatos, kad universalių objektyvių rodiklių, leidžiančių vertinti meninės kūrybos procesus, nėra. Tas ar kitas projektas gali surinkti labai didelius žiūrovų kiekius, tačiau būti visiškai nevertingas meniniu požiūriu ar būti nereikšmingas srities kontekste. Projektas gali būti labai naujoviškas ir svarbus sričiai, tačiau turėti labai mažus žiūrovų rodiklius. Kita vertus, projektas gali būti visiškai nenaujoviškas, tačiau svarbus konkrečiau kūrėjo kūrybai arba jo per ilgus metus išsiugdytos auditorijos poreikiui vartoti kokybišką kultūrą. Žiniasklaidos vertinimų skaičius arba teigiamų ir neigiamų vertinimų santykis galiotų tik tuo atveju, jei būtų laikoma, kad visos žiniasklaidos priemonės yra nepriklausomos ir kompetentingos vertinti sritį, – tačiau taip nėra, šiais laikais žiniasklaidos ar atskirų ekspertų vertinimus taip pat galima įsitraukti į projekto sąmatą ir pirkti kaip paslaugas. Gali būti ir taip, kad siūloma veikla yra naujoviška ir svarbi kad ir komerciškai orientuoto sektoriaus ar kažkurio jo segmento vystymuisi, todėl yra iš dalies finansuotina. Ligšiolinės Lietuvoje naudojamos kultūros ir meno vertinimo rodiklių sistemos, autorius nuomone, yra iš esmės beprasmės ir neefektyvios. Tą liudija ir kai kurių šalių kultūros finansavimo fondų ataskaitų formos, kuriose neprašoma pateikinti jokių rodiklių – tik laisva forma aprašyti projekto procesą.

Vieninteliai objektyvūs projekto vertinimo rodikliai gali būti subjektyvių aspektų visuma – kiek jo vykdymas atitiko projekto paraiškoje nusimatytas gaires ir planus bei kaip projektą / veiklą vertina profesinė bendruomenė ir plačioji visuomenė.

Bendrosios statistikos dėlei verta projektų vykdytojų prašyti pateikti kai kuriuos rodiklius, tačiau norėtųsi dar kartą pabrėžti, jog tai netinka kaip paties projekto vertinimas ir turėtų būti bendrosios kultūros statistikos, apimančios ir valstybines bei savivaldybines biudžetines organizacijas, ir nevyriausybinį (NVO), ir komercinį privatų sektorių, dalis. Be to, vertėtų leisti subjektams patiems pasirinkti, kokias rodiklių kategorijas pateikti, nes skirtingiems projektams taikytini skirtingi rodikliai.

Eil. Nr.	Rodiklio pavadinimas	Rodiklio aprašymas	Matavimo vienetas
1.	Sukurtų / surengtų / paskleistų produktų / paslaugų kiekis	Rodiklis turėtų įvardyti tikslų sukurtų kūrinių arba surengtų renginių, sklaidoje pristatytų projektų arba suteiktų paslaugų skaičių. Tai gali apimti įvairias veiklas ir produktus – ir meno kūrinius, ir ugdymo projektus ir leidinius, straipsnius, išleistus DVD ir kt.	Sukurtų kūrinių, surengtų renginių, pristatytų projektų arba suteiktų paslaugų skaičius
2.	Auditorijos dydis	Rodiklis turėtų įvardyti, kai tai įmanoma, tikslų pasiektos auditorijos statistiką, kurios kategorijos skirtingose veiklose gali skirtis – spektaklių ar festivalių atveju tai renginio žiūrovų, ugdymo veiklų atveju – renginių dalyvių, parduotų leidinių atveju – nupirktų egzempliorių ar knygą bibliotekose užsisakiusių skaitytojų kiekiai. Būtina atkreipti dėmesį, kad ne visada auditorijos dydį įmanoma išmatuoti, arba tai padaryti pareikalautų neadekvačių laiko ir finansinių sąnaudų – pavyzdžiui, šokio spektaklių DVD išsiuntimas į kitų šalių šokio informacijos centrus ar infotekas ne visada gali būti lengvai apskaitomas, be to, tokie DVD gali būti naudojami ilgiau negu metus, kai skaičiuojami projektų rezultatai; spektaklių atvirose erdvėse auditorija dažnai yra sunkiai suskaičiuojama ir t. t.	Renginių žiūrovų arba produktų / paslaugų vartotojų skaičius
3.	Dalyvių skaičius	Šiame rodiklyje rekomenduotina nurodyti projekto dalyvių statistiką. Tačiau vertėtų apie tai diskutuoti su kitų scenos menų sričių ekspertų grupėmis ir turėti apibendrintus aprašus. Nes skirtingų veiklų kategorijose šis rodiklis gali būti skirtingai apibūdinamas. Pvz., spektaklio ar festivalio atveju tai būtų kūrybinės, vadybinės ir techninės projekte dalyvaujančių asmenų grupės, ugdymo veiklos atveju – labiausiai vadybininkų ir pedagogų / seminarų vedėjų ar pan. grupės, leidinių atveju – autorių ir vadybininkų grupės.	Projekte dalyvavusių asmenų skaičius
4.	Teritorinė sklaida	Kai tai įmanoma, šis rodiklis turėtų atspindėti, kuriuose miestuose, miesteliuose ar rajonuose, kokiam jų skaičiuje buvo pristatytas konkretus projektas / kūrinys ar surengta ugdymo veikla. Tačiau daliai veiklų persikeliant į virtualiąją erdvę šis rodiklis kai kuriais atvejais tampa nebeaktualus arba per brangus nustatyti (pvz, reikėtų analizuoti visų prisijungimų prie kūrinių nuorodos internete duomenis).	Miestų, savivaldybių centrų /rajonų, kuriuos pasiekė projektas, statistika

Bendra pastaba dėl srities raidos ir projektų vertinimo kriterijų bei rodiklių: būtina surengti visų sričių, o ypač scenos menų sričių, ekspertų bendras diskusijas apie šiuos aspektus ir siekti parengti bendrus sričių raidos ir projektų vertinimo kriterijus ir rodiklius. Ekspertų patirtys, sričių plėtros šalyje fazės – labai skirtingos, siūlymų formuluotės gali smarkiai skirtis, tačiau panašaus formato kūrybinėms veikloms turėtų būti taikomi panašūs vertinimo principai. Pavyzdžiui, neturėtų vienose srityse būti vertinamas auditorijos masiškumas, o kitose – tik sukurtų kūrinių kiekis, vienoje – tik žiūrovų skaičius, nevertinant regioninio pasiekiamumo, o kitose – tik regioninė sklaida, nevertinant bendro žiūrovų skaičiaus, ir t. t.

Kultūra^τ

www.kulturostyrimai.lt